

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΤΑΤΣΗΣ

ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ

ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΧΩΝ

ΤΟΥ Π. ΠΑΪΣΙΟΥ

Ὁ Γέροντας δέν ἀσχολεῖται μέ τό γράψιμο οὔτε μέ τό διάβασμα. Κύριο ἔργο του εἶναι ἡ προσευχή καί τό μάζεμα τοῦ πόνου τῶν ἀνθρώπων, γιά νά θερμαίνει τίς καρδιές τους. Τώρα πιά μέ τήν μεγάλη φήμη πού ἀπέκτησε, καθημερινά ἔχει ἐπισκέπτες. Ἔτσι ὁ χρόνος του εἶναι γεμάτος καί πολλές φορές ἀντιμετωπίζει κόπωση καί ἐξάντληση. Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ δέν μπορεῖ νά ἡσυχάσει. Ἀναλίσκεται, χωρίς νά ὑπολογίζει ἐπιπτώσεις στήν εὐθραυστη ὑγεία του. Ἔχει ἀγωνία γιά τοὺς πονεμένους, γι' αὐτούς πού κινδυνεύουν, γιά τοὺς ἀνθρώπους πού δέν βρῆκαν τό νόημα τῆς ζωῆς. Θέλει νά δώσει στοὺς ἀδελφούς ὅ,τι πνευματικό ἔχει, γιά νά τοὺς βοηθήσει. Τί ἀγρύπνια, τί ἐγνοια, τί φροντίδα γιά τίς ψυχές, γιά τίς πονεμένες ψυχές! Αὐτό τό γνωρίζουν οἱ προσκυνητές τοῦ Ἁγίου Ὅρους καί προσπαθοῦν νά τόν συναντήσουν. Δέν τό πετυχαίνουν ὅλοι, γιατί ὁ Γέροντας φοβᾶται καί τόν «πνευματικό τουρισμό», ὅπως χαρακτηρίζει τήν τακτική ἐκείνων πού διηγοῦνται μέ τρόπο ὑπερβολικό τά ὅσα βλέπουν καί ἀκοῦν. Ἔτσι συχνά «χάνεται».

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ
ΔΙΟΜΥΣΙΟΣ ΤΑΤΗΣ

ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ
ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΔΙΔΑΧΩΝ
ΤΟΥ Π. ΠΑΪΣΙΟΥ

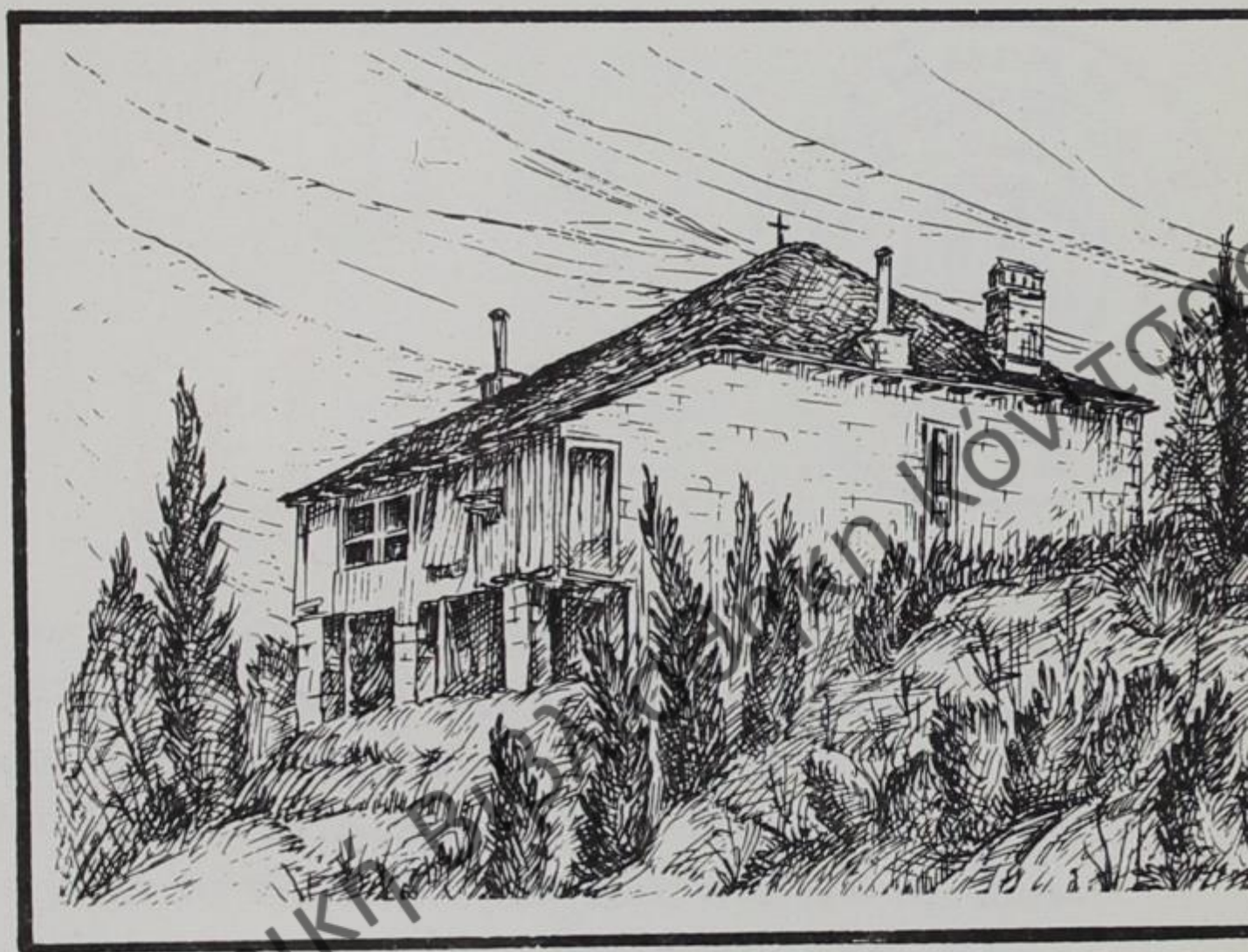

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 55712
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΟΓΗΣ 18/8/14
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ. 2914 ΤΑΤ

κωδ. ε.β.β. 8963

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τίτλος του βιβλίου:

ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΑΡΧΟΝΤΑΡΙΚΙ

Α' έκδοση, Φεβρουάριος 1994

Β' έκδοση, Ιούνιος 1994

Γ' έκδοση, Αύγουστος 1994

Συγγραφέας:

Πρεσβ. Διονύσιος Τάτσης

44 100 ΚΟΝΙΤΣΑ

Έξωφύλλο – Κοσμήματα: Κώστας Σκούρτης

Κεντρική διάθεση:

Πρεσβ. Διονύσιος Τάτσης

44 100 ΚΟΝΙΤΣΑ

Τηλέφωνο: 0655-22788

Πρόλογος

Όταν πρό ἐτῶν ἔγραφα τό «Ἄθωνικό Ἡμερολόγιο» (1987), πού περιέχει διδαχές τοῦ π. Παϊσίου, δέν φανταζόμουν ὅτι ἡ κυκλοφορία του θά ἦταν τόσο μεγάλη. Τό γεγονός αὐτό μαρτυρεῖ ὅτι οἱ διδαχές τοῦ π. Παϊσίου γίνονται ἀποδεκτές ἀπ' τούς ἀνθρώπους, θρησκευόμενους καί μή. Γιά κείνη τήν ταπεινή μου προσπάθεια αἰσθάνομαι βαθύτατη ἱκανοποίηση. Τότε, ἀσκώντας τὰ καθήκοντα ἑνός αὐτόκλητου γραμματέα, προσέφερα στόν διψῶντα λαό τόν ἄθωνικό λόγο τοῦ μεγάλου Γέροντα.

Ἡ κυκλοφορία τοῦ «Ἄθωνικοῦ Ἡμερολογίου» συνετέλεσε στό νά ἐξαπλωθεῖ ἀκόμη περισσότερο ἡ φήμη τοῦ π. Παϊσίου καί ν' αὐξηθοῦν οἱ ἐπισκέπτες στό κελί τῆς Παναγούδας, κάτι πού καταπονεῖ τό Γέροντα. Ὅμως αὐτό εἶναι τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Ὁ π. Παῖσιος νά ὀδηγήσει τό λαό στους λειμῶνες τῆς Ὁρθοδοξίας, δηλ. στήν κατά Χριστόν ζωή, πού, ὡς γνωστό, προϋποθέτει ἄσκηση, προσκόλληση στήν παράδοση καί ἄρνηση τῶν περιττῶν ἀγαθῶν τῆς σύγχρονης τεχνολογίας.

Σήμερα, ἕξι χρόνια μετά, προσφέρω τό «Ἑπαίθριο Ἄρχονταρίκι» πού δέν εἶναι παρά τό δεύτερο τεῦχος τοῦ «Ἀθωνικοῦ Ἡμερολογίου». Ἐλπίζω νά βοηθήσει καί τοῦτο τό τεῦχος τούς χριστιανούς στό νά μάθουν τίς διδαχές τοῦ π. Παϊσίου καί νά τίς ἐφαρμόσουν στή ζωή τους.

Κόνιτσα, Χριστούγεννα 1993

Πρεσβ. δ.δ.τ.

Επιμόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Κεφάλαιο Α'

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

Ὁ π. Παῖσιος εἶναι γνωστός σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα, ἀλλά καί ἔξω ἀπό αὐτή. Οἱ περισσότεροι προσκυνητές τοῦ Ἁγίου Ὄρους εἶναι καί ἐπισκέπτες τοῦ στήν Παναγούδα, δηλ. στήν ἐρημική του καλύβη. Στήν πραγματικότητα βέβαια δέν πρόκειται γιά ἐρημική καλύβη, ἀφοῦ ὅλες τίς ὥρες τῆς ἡμέρας ἀνεβοκατεβαίνουν δεκάδες ἄνθρωποι πού θέλουν νά δοῦν τό Γέροντα καί νά συνομιλήσουν. Τό μονοπάτι ἀπό τήν ἱερά μονή Κουτλουμουσίου ὡς τήν καλύβη τῆς Παναγούδας εἶναι τό πιά πολυσύχναστο τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Μερικοί ἀπ' τούς ἐπισκέπτες τοῦ π. Παῖσιου καταγράφουν καί δημοσιεύουν τίς ἐντυπώσεις τους, οἱ ὁποῖες παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον καί παρέχουν χρήσιμα στοιχεῖα σέ ὅσους θέλγονται ἀπ' τίς σύγχρονες μορφές τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Ἀπ' τά δημοσιεύματα πού περιέπεσαν στήν προσοχή μας παραθέτουμε μερικά ἀποσπάσματα.

α'. Ἐνας Ἀσκητής

«Στό κελί τῆς Παναγούδας μονάζει, ἀγωνίζεται πνευματικά καί ἀπολαμβάνει τόν ἀχόρταστο χορτασμό τοῦ θείου ἐλέους ὁ Γέροντας Παῖσιος, ἕνας ἀπ' τούς

πνευματικότερους και όσιότερους πατέρες του "Αθω. Ο Γέροντας Παΐσιος μᾶς δέχτηκε μέ περισσή ἀγάπη και καλοσύνη στό ύπαίθριο ἀρχονταρίκι του. Εἶχαμε μαζί του μία εὐλογημένη και μεστή πνευματικῶν καρπῶν συνομιλία, πού κράτησε πάνω ἀπό δύο ὥρες και θά μᾶς μείνει ἀξέχαστη. Όταν ἄνοιγε τό στόμα του, ξεχείλιζε και μᾶς πλημμύριζε ἡ πνευματική εὐωδία τῶν λόγων του. Ἐντύπωση και συγκίνηση μᾶς προξένησε ἡ ἀγία μορφή του Γέροντα. Μορφή βυζαντινή, ἀπόκοσμη, ἀποπνευματωμένη, πρόσωπο, σῶμα και τρόποι ἑνός αὐστηροῦ και σκληροῦ γιά τόν ἑαυτό του ἀσκητῆ, στοχασμός βαθύς και πίστη ἑνός γνήσιου τέκνου τῆς Ὁρθοδοξίας, ὅπως ξεκίνησε και διατηρήθηκε ἐπί αἰῶνες στό "Άγιον Ὄρος. Καθώς τόν κοιτάσαμε, νομίζαμε ὅτι βλέπαμε τή μορφή κάποιου παλαιοῦ ὀσίου τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων, ἀπό ἐκείνους πού ἀγωνίστηκαν και ἄνθισαν πνευματικά στά μέρη τῆς αἰγυπτιακῆς Θηβαΐδας, τῆς Νουβίας, τῆς Νιτρίας και τῆς ἐρήμου του ποταμοῦ Ἰορδάνη. Κατά τήν πορεία τῆς ἐπιστροφῆς δέν γιώσαμε κούραση, παρόλο τόν καύσωνα και τήν ἀνηφόρα, γιὰτί ὁ λογισμός και ἡ καρδιά μας εἶχαν μείνει στό ταπεινό κελί τῆς Παναγούδας, στό Γέροντα Παΐσιο πού ἄφησε ἀνεξίτηλα τά ἅγια ἴχνη του στή συνείδησή μας»¹.

1. Ἄντωνιος Ε. Στιβακτάκης, Ἄγιορειτικές Πνευματικές Ἐμπειρίες, 1991, σελ. 21-22.

β'. Φῶς μέσ στή σκιά

Γνωστός δημοσιογράφος καί λογοτέχνης, μετά ἀπό ἓνα προσκύνημά του στό "Άγιον Όρος, ἔγραψε ἓνα σύντομο ὁδοιπορικό, ἀπ' τό ὁποῖο ἀποσποῦμε μερικές παραγράφους:

«Ὁ καιρός ἦταν μπουκωμένος, ἔτοιμος νά ξεσπάσει. Καί φυσοῦσε βοριάς. Κατεβήκαμε ἀνατολικά ἀπ' τίς Καρυές, περάσαμε τήν ἱερά μονή Κουτλουμουσίου ἔξω ἀπό τήν πόρτα της καί χωθήκαμε σάν ἀγρίμια στό δάσος. Κατσικόδρομος. Κι ἐμεῖς σάν αὐτά τά ζωντανά πηδούσαμε, γιά νά περνᾶμε τά ἐμπόδια. Κατά διαστήματα πάνω σέ κορμούς δέντρων ἦταν πρόχειρα βέλη, πού ἔδειχναν τήν κατεύθυνση γιά τό κελί τοῦ π. Παΐσιου. Χωρίς αὐτά θά χανόμαστε στά σκοτεινά καί ἀπέραντα δάση καί στά φαράγγια. Σέ μισή ὥρα φτάσαμε. Ὁ καιρός πάντοτε ὁ ἴδιος. Τό κελί ἦταν περιφραγμένο καί ἡ πρόχειρη πόρτα τοῦ κλειδωμένη. Ἐπειδή ὅμως δέν βγαίνει ὁ ἀσκητής εὐκόλα — ἡ προσευχή ρυθμίζει τή ζωή του — φρόντισε ὁ ἴδιος γιά τούς προσκυνητές. Ἐξω, λοιπόν, ἀπ' τήν πόρτα τοῦ κήπου ὑπάρχει «εὐλογία» ἓνα ἀνοξείδωτο μεταλλικό κουτί μέ τά πατροπαράδοτα λουκούμια καί δίπλα μιά βρύση καί δύο κύπελλα νά ξεδιψάσει ὁ ὁδοιπόρος, ἂν δέν εἶναι ἐκεῖ ὁ Γέροντας ἢ δέν βγεῖ ἀπ' τό κελί του γιά ὅποιονδήποτε λόγο. Στήν πόρτα τοῦ κήπου ὑπάρχει ἰδιότυπο «κουδούνι» ἓνα κομμάτι σίδηρο καί ἓνα ἄλλο πού χτυπᾶς τό πρῶτο καί ἀκούγεται σάν σιδεροσήμαντρο. Τό χτυπήσαμε πολλές φορές, φωνάξαμε περισσότερες, ἀλλά σιωπή. Τίποτα. Χαμένος κόπος, εἶπαμε, ἢ δέν εἶναι μέσα ἡ προσεύχεται. Πέρασε μισή ὥρα καί εἴμαστε ἔτοιμοι νά φύγουμε ἀπογοητευμένοι. Μά νά (!) ὁ π. Παῖσιος ἔξω ἀπ' τήν πόρτα τοῦ κελιοῦ σάν νά μή τήν εἶχε ἀνοίξει ποτέ, σάν νά ἦταν ἐκεῖ τόση ὥρα καί τά

χοϊκά μας μάτια δέν τόν βλέπανε. Μπορεῖ νά 'ναι κι ἔτσι, ποῦ τό ξέρεις; Φάνηκε νά ζεῖ ἔξω ἀπ' τό χρόνο καί τούς νόμους τῆς φύσεως, ὅτι εἶναι κάτι ἄλλο, πέρ' ἀπό μᾶς. Σάν φῶς μέσα στή σκιά πού ἔρριχνε ὁ μπουκωμένος οὐρανός ἀλαφροπερπάτησε ὡς τήν πόρτα τοῦ κήπου καί μᾶς ἀνοιξε. Ζητήσαμε τήν εὐλογία του καί τοῦ ἀσπαστήκαμε τό χέρι τό μυρωμένο ἀπ' τήν ἄσκησι, τήν προσευχή καί τήν ἀγιότητα. Δέν μᾶς ἔβαλε στό κελί του. Καθίσαμε ἔξω, στήν αὐλή, πάνω σέ κούτσουρα ὄλοστρόγγυλα, κομμένα γι' αὐτό τό σκοπό. Ἄπόφευγε νά μᾶς κοιτάξει καί σπάνια ἔστρεφε τό πρόσωπό του πρὸς ἐμᾶς, σάν νά ἤθελε ἔτσι νά πεῖ, ὅτι, νά, ὅλοι μιά συντροφιά εἴμαστε καί ὅτι ἐκεῖνος δέν ἦταν τό κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀλλά ὅ,τι κι ἐμεῖς. Τόν ρώτησα πῶς βλέπει τόν κόσμο. Χωρίς νά γυρίσει τό κεφάλι του νά μέ κοιτάξει, τό κούνησε ἀπελπισμένα. Μετά ψέλλισε: Δέν τόν βλέπεις; Νά προσεύχεσθε, πρόσθεσε, μόνο μέ τήν προσευχή θά σωθοῦμε. Ὄταν σηκωθήκαμε νά φύγουμε, μᾶς κοίταξε ἴσια, κατάματα. Τότε εἶδαμε τόν ἀγιορείτη ἀσκητή. Μᾶς ξεπροβόδισε καί γύρισε στό κελί του νά συνεχίσει τήν προσευχή του γιά τή σωτηρία τοῦ σύμπαντος κόσμου»².

γ. Ἡ γλυκύτητα τῶν λόγων του

Ἄπό ἕνα ἄλλο ὁδοιπορικό ἀποσποῦμε ἕνα τμήμα: «Ὁ π. Παῖσιος γιά περισσότερη προστασία ἀπ' τούς ἐνοχλητικούς ἀναζητητές τῆς ἀγιότητός του περιέφραξε τό κελί του μέ σύρμα κι ἔγραφε στήν πόρτα: «Μήν περιμένετε ἄδικα. Γράψτε τά ὀνόματά σας στό χαρτί γιά νά προσευχηθῶ». Τό κελί του βρίσκεται ἀνάμεσα

2. Κώστας Σαρδελής, **Μέ τόν π. Παῖσιο**, στήν ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 27ης Σεπτ. 1991.

σέ πλούσια βλάστηση. Πανύψηλα κυπαρίσσια τόν συντροφεύουν. Νεκρική σιγή βασιλεύει γύρω του, ή όποία διακόπτεται μόνο άπ' τά μελωδικά κελαδήματα τών πουλιών. "Όταν φθάσαμε στό κελί του Γέροντα, μείναμε έκθαμβοι. Ήταν στην αύλή και μās περίμενε. Καθήσαμε κοντά του και ύστερα μās εισηγήγαγε στό μυστήριο τής σιωπής. Για πολλή ώρα δέν μās μιλούσε. "Εβλεπε μέ άπλανές βλέμμα τό βάθος του όρίζοντα κι έμείς άτενίζαμε μέ δέος τό πρόσωπό του. "Ελαμπε από καθαρότητα. "Υστερα άνοιξε τό στόμα του για να προσφέρει στους άκροατές του τή γλυκύτητα τών λόγων του. Μιλούσε μέ γαλήνη για τήν ανάγκη καθαρής πνευματικής ζωής»³.

δ'. Αΐσθημα κρυφής ζήλιας

Υπάρχουν στό "Άγιον Όρος μοναχοί, οί όποιοι έκφράζονται για τό πρόσωπο του π. Παΐσιου μέ περιφρονητικά λόγια. Πρόκειται για ανθρώπινες αδυναμίες. Για άπλή ένημέρωση κάνουμε έδω μιά δυσάρεστη παρένθεση, μεταφέροντας δυό παραγράφους από δημοσιευμένο ήμερολόγιο ενός δημοσιογράφου:

«Και πρώτα πρώτα, μιά έμπειρία πού πολλές φορές χρειάστηκε να καταγράψω στό ήμερολόγιό μου πάνω στό Όρος, ήταν ότι άρκετοί μοναχοί μιλούσαν για τόν π. Παΐσιο, τό γνωστό άσκητή πού θεωρείται πνευματική αύθεντία, μ' ένα τρόπο πού έρχεται σέ άπόλυτη αντίφαση μέ τά αισθήματα σεβασμού και θαυμασμού μέ τά όποια ό κόσμος τόν περιβάλλει. Άμφισβητούσαν τήν άρετή του λέγοντας ότι οί χριστιανοί

3. Άρχιμ. Νικόλαος Πρωτοπαπάς, Άντίλαλοι από τό τεριρέμ τών Άγγέλων, 1990, σελ. 37-38.

τήν μεγαλοποιούν και τόν προβάλλουν μέ τό παραπάνω, ισχυρίζονταν ὅτι ὁ "Άγιος δέν φημολογεῖ τά χαρίσματα του, ἀλλά ἀντίθετα τά ἀποσιωπᾷ καί τά διαψεύδει, διαβεβαίωναν ὅτι ὁ ντόρος γύρω ἀπό τόν Παῖσιο κάνει στό "Όρος κακό.

Ἔστίοσο, τό ἄβλεπες καθαρά ὅτι ἡ στάση αὐτῶν τῶν μοναχῶν ἀπέναντι σ' ἕναν ἄνθρωπο πού σ' ὄσους ἔτυχε νά τόν γνωρίσουν προκαλεῖ κάτι πολύ περισσότερο ἀπό τόν ἀπλό θαυμασμό, ἔδειχνε ὅτι τή δύναμή της τήν ἀντλοῦσε κατά τό μέγα μέρος ἀπό ἕνα αἶσθημα κρυφῆς ζήλιας καί φθόνου»⁴.

ε'. Μᾶς ἔδωσε πνευματικά φτερά

«Ἐο π. Παῖσιος κάθεται ἀνάλαφρα στόν κορμό ἑνός δέντρου, πού εἶναι ὁ θρόνος του στό ὑπαίθριο ἀρχονταρίκι. Τόν ἔχουμε κυκλώσει μιά κοσμική συντροφιά καί ρουφᾷμε ἀχόρταγα τό ὑπερκόσμιο μέλι πού στάζει ἀπ' τό στόμα του. Τό αὐγουστιάτικο δειλινό ἔχει ἀκουμπήσει στίς κορυφές τῶν κυπαρισσιῶν, πού περιζώνουν τήν ἀσκητική καλύβη του, κι ἐμεῖς ἐνδόμυχα εὐχόμεσθε νά μή τελειώσει τό ὄνειρεμένο ἀπόγευμα, πού τόσο ἔντονα μᾶς χαρίζει τήν αἶσθηση ὅτι φοιτοῦμε σέ οὐράνιο πανεπιστήμιο. Κουρασμένοι ἀπ' τίς θεωρίες κοινῶν φιλοσόφων τοῦ κόσμου τούτου, μπουχτισμένοι ἀπό συστήματα καί μεθόδους διαπαιδαγώγησης κενῶν παιδαγωγῶν, ἀγωνιῶντες γονεῖς ὅλοι, βρεθήκαμε νά ἀκουμπᾷμε τίς ἀνησυχίες καί τούς προβληματισμούς γιά τά παιδιά μας στό ἀλάνθαστο κριτήριο τοῦ ταπεινοῦ Ἁγιορείτη. Μπορεῖ σάν ἐρημίτης νά μήν ἔχει τήν πείρα τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ἔχει ὅμως τήν ἀγιοπνευματική ἐμπειρία κι αὐτό ἀρκεῖ. Κι ἀρκεῖ,

4. Τάσος Μιχαλάς, "Άθως, 1981, σελ. 35.

ὄχι μόνο γιά νά μᾶς ὑποδείξει σωτήριες στρατές τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἀλλά καί γιά νά μᾶς μεταδώσει ρήματα ζωῆς αἰωνίου.

Τό δειλινό ἔχει προχωρήσει πολύ. Ὁ Γέροντας δείχνει νά βιάζεται. Τό ρολόι τῆς καρδιάς τοῦ δείχνει ὅτι εἶναι ὥρα γιά τά πνευματικά του. Ἡ ἀγάπη του δέν τό ὁμολογεῖ, ἀλλά ἐμεῖς τό ἀντιλαμβανόμαστε. Πρέπει νά φύγουμε. Σηκωνόμαστε, τοῦ φιλοῦμε τό χέρι μέ εὐλάβεια κι ἐκεῖνος μᾶς εὐλογεῖ. Μᾶς δίνει γιά τό δρόμο καί ἀπό λίγα φυστίκια. Στό μονοπάτι τῆς ἐπιστροφῆς εἶναι τόση ἡ ἀγαλλίαση πού μᾶς πλημμυρίζει, πού ἔχουμε ἔντονα τήν αἴσθησι ὅτι πετᾶμε. Ἡ εὐλογία τοῦ Γέροντα μᾶς δίνει φτερά. Τό φορτίο τῆς σοφίας του μᾶς προσθέτει ἕνα γλυκό βάρος χωρίς νά μᾶς βαρραίνει. Νιώθουμε ἀνάλαφροι. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ μέλισσες, πού εἶναι τόσο γεμάτες ἀπ' τήν πολύτιμη συσκομιδή τους, ἀπ' τή γλυκιά γύρη τῶν λουλουδιῶν. Ἀκολουθοῦμε τό μονοπάτι ἀμίλητοι. Ἔχουμε τόσα νά ποῦμε κι ὅμως δέ μιᾶμε καθόλου. Αἰσθανόμαστε τήν ἀνάγκη νά εὐχαριστήσουμε τήν Ὑπεραγία Θεοτόκο γιά τήν εὐλογία πού μᾶς ἔδωσε καί νά τήν παρακαλέσουμε νά μᾶς βοηθήσει γιά νά μεταβάλλουμε τήν ἀθωνική γύρη σέ μέλι πού θά τό προσφέρουμε στά παιδιά μας»⁵.

στ'. Θεολόγος τῆς ἐμπειρίας

«Ὁ π. Παῖσιος, ἄγρυπνος, ἀκούραστος καί μόνος μοναχός τοῦ μικροῦ ἀσκηταριοῦ του διάγει τόν μοναχικόν του δίαυλον. Ἀναρίθμητες χιλιάδες ἀνθρώπων περνοῦν γιά νά τόν συμβουλευτοῦν καί ν' ἀκούσουν

5. Δημήτριος Γ. Γεωργάκης, **Παρινέσεις ἀγιορείτου Γέροντος πρὸς γονεῖς**, στήν ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 21 Σεπτ. 1990.

ἀπ' τό στόμα του λόγο παρακλήσεως καί σωτηρίας. Καί ὁ Γέροντας εἶναι ἕτοιμος νά συζητήσῃ, νά συμβουλεύσῃ, νά καθοδηγήσῃ γιά ὅποιοδήποτε ζήτημα. Εἶναι ἕνας δεινός θεολόγος τῆς ἐμπειρίας, ἀφοῦ κατά τόν "Αἰγιο Γρηγόριο τόν Παλαμά δέν εἶναι αὐτός πού ἔμαθε πολλά γιά τό Χριστό, ἀλλά αὐτός πού ἔπαθε πολλά γιά τό Χριστό. Μαζευτήκαμε κοντά του καί ἀνοίξαμε τ' αὐτιά μας, μή χάσουμε ὄχι λέξη ἀπό τά λόγια του, ἀλλά οὔτε τήν ἀναπνοή του. Μᾶς ἔδωσε καί ἀπό ἕνα ποτήρι νερό κρύο. Τό ἤπιαμε σάν νά ἦταν ἁγίασμα»⁶.

ζ'. Γόνιμη καί ἡ μή συνάντηση

Μεταφέρουμε κι ἕνα σχόλιο σχετικό μέ τήν ἀποτυχία μερικῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους νά δοῦν τόν π. Παῖσιο. Ὅπως εἶναι γνωστό, δέν εἶναι λίγοι ἐκεῖνοι πού ἐνῶ φτάνουν μέχρι τήν καλύβη τοῦ π. Παϊσίου, τελικά δέν συναντοῦν τό Γέροντα καί φεύγουν μέ μιά πικρία στήν καρδιά. Ὅμως καί αὐτοί μποροῦν νά ὠφελοῦνται πνευματικά, ὅπως μᾶς διαβεβαιώνει τό ἀκόλουθο κείμενο:

«Παρά τήν κοπιαστική πορεία δέν μπορέσαμε νά συναντήσουμε τό Μοναχό (δηλ. τόν π. Παῖσιο). Φθάσαμε ἀργά στό κελί του, πού ἦταν κλειστό. Πάνω σέ μιά μεγάλη πέτρα εἶδαμε γραμμένα μέ κιμωλία τά ἑξῆς: «Μέ συγχωρεῖτε, ἀδελφοί, γιατί ἀπουσιάζω. Μή μέ περιμένετε. Ὑπάγω ἵνα ἡμερεύσω καί ἔπειτα γυρίζω στόν ζωολογικό μου κῆπο». Καθήσαμε ὦρα πολλή νά ἐξη-

6. Ἀθανάσιος Γ. Μελισσάρης, **Νουθεσίες Γέροντος**, στό περ. «Ἐφημέριος», 1989, σελ. 190-191 καί **Νουθεσίας Ρήματα**, στό ἴδιο περ., 1981, σελ. 363.

γήσουμε αυτό που έγραφε ο Γέροντας. Δώσαμε πολλές εξηγήσεις. Ή μία ότι δεν μπορούμε να ωφελοῦμε τούς ανθρώπους, αν δεν είμαστε ήρεμοι. Ή άλλη ότι πολλοί τόν πλησίαζαν σαν να ήταν ένα σπάνιο ζῶο ενός ζωολογικοῦ κήπου, από άπλή δηλαδή περιέργεια, χωρίς πνευματικά ενδιαφέροντα. Μιά τρίτη, ότι μέ τήν μεγάλη του ταπείνωση καί αὐτογνωσία ἔβλεπε μέσα του τά πάθη σαν ζωῶδεις ἐκδηλώσεις κ.λπ. "Όταν πλησιάσαμε τήν αὐλόπορτα, εἶδαμε ἕνα στυλό, χαρτιά καί μία πινακίδα. "Έγραφε: «"Αν ἔχετε κάποιο πρόβλημα, γράψτε τ' ὄνομά σας κι ἐγώ θά προσευχηθῶ γιά σᾶς καί θά σᾶς ὠφελήσω περισσότερο ἀπ' ὅ,τι μέ τή φλυαρία μου». Τά παιδιά ἔβλεπαν καί ἕναν ἄλλο τρόπο βοήθειας καί λύσεως τῶν προβλημάτων. Ὁ Γέροντας εἶχε φροντίσει νά μή πικραθοῦμε. Ὑπῆρχε ἕνα κουτί λουκούμια καί ἕνα σημείωμα: «Πάρτε γιά εὐλογία». Ὁ Γέροντας δίδαξε μέ τή σιωπή του. Καί ὁ Χριστός ἄλλοτε μιλοῦσε καί ἄλλοτε σιωποῦσε. "Έτσι ὁ Γέροντας μᾶς δίδαξε μέ τή ΜΗ συζήτηση. Μᾶς ἀγκάλιασε μέ τήν ἀγάπη του καί τήν ἡσυχία του. Μᾶς περιέλουσε μέ τήν προσευχή του...»⁷.

7. Ἄνωνυμος σχολιαστής στό περ. «Ἐφημέριος», 1991, σελ. 192.

Κεφάλαιο Β'

ΔΙΔΑΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ

Ὁ Γέροντας τῆς Παναγούδας εἶναι ὁ θεολόγος τῆς ἐμπειρίας. Δέν διαθέτει κοσμική μὀρφωση. Εἶναι τελειόφοιτος τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου καὶ τό κατά κόσμον ἐπάγγελμά του ἦταν ἡ ξυλουργική τέχνη. Ὅταν γράφει, κάνει ὀρθογραφικά λάθη. Ὅταν μιλάει, δέν διακρίνεται γιά τή ρητορική του δεινότητα. Καί ὁμως τά κείμενά του (μέχρι τώρα δημοσίευσε τρία βιβλία) εἶναι καταπληκτικά, τά λόγια του εἶναι ἔκφραση ἐμπειρίας. Εἶναι μεγάλος δάσκαλος τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅ,τι πεῖ γίνεται εὐρύτατα γνωστό καί πείθει τούς ἀνθρώπους. Καί οἱ κοσμικοὶ ἀκόμη ἄνθρωποι δέχονται τά λόγια του. Γι' αὐτό κάθε προσπάθεια καταγραφῆς τῶν διδαχῶν του εἶναι ἀξιέπαινη ἀλλά καί ἐπιβεβλημένη, γιά νά μή ξεχαστοῦν στό πέρασμα τοῦ χρόνου.

Παραθέτουμε στή συνέχεια μερικές διδαχές τοῦ π. Παϊσίου, πού νομίζουμε ὅτι ἐνδιαφέρουν ἰδιαίτερα τούς ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανούς, γιάτί ὑπενθυμίζουν ἀλλά καί διαμορφώνουν τό ἀσκητικό ἦθος τῆς Ὁρθοδοξίας, τό ὁποῖο στίς μέρες μας ἔχει ἐξαφανιστεῖ ἀπ' τή ζωή τους, ἀφοῦ πιά κυριαρχεῖ τό κοσμικό πνεῦμα.

Κατά καιρούς δημοσιεύονται στίς ἐκκλησιαστικές ἐφημερίδες καί τά περιοδικά διδαχές τοῦ π. Παϊσίου, ἄλλοτε γνωστές καί ἄλλοτε ἄγνωστες. Ἡ καταγραφή

γίνεται μέ προσωπικά κριτήρια, χωρίς ποτέ νά διαπιστωθεῖ διαστρέβλωση τοῦ νοήματος. Ἄπό μερικούς ὅμως πού δέν ἔχουν πνευματικό βάθος, διαδίδονται λόγοι τοῦ π. Παϊσίου μέ τρόπο παιδαριώδη καί ἀφελή, γεγονός πού καί τό Γέροντα πικραίνει καί σύγχυση προκαλεῖ στούς πιστούς. Εὐτυχῶς πού δέν καταγράφονται καί ἔτσι μετά ἀπό λίγο ξεχνιοῦνται.

α'. Περί ἀγάπης

α'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Τό σπουδαιότερο καθήκον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νά ἀγαπάει τό Θεό καί ἔπειτα τό συνάνθρωπό του, κάθε ἄνθρωπο καί περισσότερο τόν ἐχθρό του. Ἐάν ἀγαπήσουμε τό Θεό ὅσο πρέπει, θά τηρήσουμε καί ὅλες τίς ἄλλες ἐντολές Του. Ἐμεῖς ὅμως δέν ἀγαποῦμε τό Θεό οὔτε καί τούς συνανθρώπους μας. Ποιός ἐνδιαφέρεται σήμερα γιά τόν ἄλλο; Ὅλα γιά τόν ἑαυτό μας, γιά τόν ἄλλο τίποτα, καί γι' αὐτό θά δώσουμε λόγο. Γιατί ὁ Θεός, πού εἶναι ὅλος ἀγάπη, δέν θά μᾶς συγχωρέσει αὐτή τήν ἀδιαφορία μας γιά τόν πλησίον».

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ καλός χριστιανός ἀγαπάει πρῶτα τό Θεό κι ἔπειτα τόν ἄνθρωπο. Ἡ πλεονάζουσα ἀγάπη πάει καί στά ζῶα καί στή φύση». Τό γεγονός ὅτι οἱ σημερινοί ἄνθρωποι καταστρέφουμε τό περιβάλλον δείχνει ὅτι δέν ἔχουμε πλεόνασμα ἀγάπης. Μήπως τάχα ἔχουμε καί τήν πρὸς τόν Θεό ἀγάπη; Δυστυχῶς. Ἡ ζωή μας τό δείχνει.

γ'. Ὁ Γέροντας εἶναι ὁ βιογράφος τοῦ Ἁγίου Ἄρσενίου τοῦ Καππαδόκη, ὁ ὁποῖος φημιζόταν γιά τή μεγάλη του ἀγάπη. Γράφει σχετικά ὁ π. Παῖσιος:

«Ἡ ζωὴ τοῦ Πατρὸς ἦταν ἅγια καὶ μετέδιδε τὴ Χάρη τοῦ Θεοῦ συνέχεια θαυματουργικῶς σάν πνευματικὴ γεννήτρια, ἡ ὁποία κινιόταν ἀπὸ τὴν γενικὴ καὶ μεγάλη Ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὄχι μόνο στοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ στοὺς Τούρκους, καὶ τὴν ὁποία ὁμολογοῦσαν πιστοὶ καὶ ἄπιστοι». Οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι ἔχουν μόνο σέ μερικὰ πρόσωπα ἀγάπη καὶ αὐτὴ εὐθραυστη. Ἡ πραγματικὴ ἀγάπη δέν διακρίνει οὔτε καὶ περιορίζεται.

δ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὅποιος κουράζεται γιὰ τὸν πλησίον του, ἀπὸ καθαρὴ ἀγάπη, ξεκουράζεται μὲ τὴν κούραση. Ἐνῶ ἐκεῖνος πού ἀγαπάει τὸν ἑαυτό του καὶ τεμπελιάζει, κουράζεται καὶ μὲ τὸ νὰ κάθεται». Πρέπει νὰ προσέξουμε τὸ κίνητρο τῆς ἔμπρακτης ἀγάπης πού μᾶς ὑποδεικνύει ὁ Γέροντας. Κουράζομαι γιὰ τὸν ἄλλο «ἀπὸ καθαρὴ ἀγάπη» καὶ δέν ἀποβλέπω σέ τίποτε. Πολλοὶ ἐκδηλώνουν σέ μερικοὺς τὴν ἀγάπη τους γιὰ νὰ τοὺς κάνουν ἀμέσως μετὰ ὑποχείριους.

ε'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Μέσα στὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον μας κρύβεται ἡ πολλὴ ἀγάπη μας γιὰ τὸ Χριστό. Μέσα στὴν εὐλάβειά μας πρὸς τὴν Παναγία καὶ τοὺς Ἁγίους κρύβεται ἡ πολλὴ εὐλάβειά μας πάλι γιὰ τὸ Χριστό». Γι' αὐτὸ ἡ ἀγάπη τῶν χριστιανῶν διαρκεῖ καὶ διαφέρει ποιοτικὰ ἀπὸ ἐκείνη τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων.

στ'. Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ἐκδήλωση ἀγάπης. Τὴν ἀρετὴ αὐτὴ σχεδὸν τὴν ξεχνοῦν οἱ σημερινοὶ χριστιανοί. Ὁ Γέροντας ὑπενθυμίζει τὴν ἀναγκαιότητά της ἀλλὰ καὶ τὰ πνευματικὰ της ἀποτελέσματα: «Τὴν πνευματικὴ ἀλλοίωση πού δέχεται ἡ ψυχὴ μαζί μὲ τὴν καρδιακὴ ἀγαλλίαση κι ἀπὸ μιά μικρὴ ἐλεημοσύνη ἢ καλοσύνη πρὸς τὸν συνάνθρωπο, δέν μπορεῖ νὰ τὴ δώσει οὔτε ὁ μεγαλύτερος καρδιολόγος, ἀκόμη κι ἂν τοῦ

δώσεις ένα σακί δολάρια. Οί συνταξιούχοι νά αφιερώνουν τό χρόνο καί τό χρήμα τους γιά νά σώσουν τά άπροστάτευτα παιδιά μιᾶς διαλυμένης οικογένειας». Καί ἄλλη φορά γιά τό ἴδιο θέμα εἶπε: «Ἐάν καλοεξετάζε ὁ ἄνθρωπος τήν ὠφέλεια τήν ψυχική καί τήν ἀγαλλίαση τήν ἐσωτερική, πού αἰσθάνεται καί σ' ἐτούτη τή ζωή κι ἀπό μιά μικρή καλοσύνη πού κάνει στόν πλησίον του, θά τόν παρακαλοῦσε νά τήν δεχτεῖ καί θά τόν εὐγνωμονοῦσε ἀκόμη. Διότι τήν ἀλλοίωση πού δέχται ἡ ψυχή, καί τήν χαρά πού αἰσθάνεται ἡ καρδιά τοῦ ἐλεήμονος ἀνθρώπου, ἀκόμη καί ἀπό μιά φέτα ψωμί πού προσφέρει σ' ἕνα ὄρφανό, δέν μπορεῖ νά τοῦ τήν δώσει οὔτε καί ὁ μεγαλύτερος καρδιολόγος, κι ἂν τόν πληρώσει ἕνα σακί δολάρια».

β'. Ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος

α'. Γράφει ὁ Γέροντας: «Ὅταν εἶχα ἔρθει στό Ἅγιον Ὄρος, γύριζα μέσα στό Περιβόλι τῆς Παναγίας, ὅπως συνηθῶς ὄλοι οἱ ἀρχάριοι, γιά νά βρῶ τά ἀρωματισμένα λουλούδια τῆς Παναγίας (Ἁγίους Γεροντάδες) καί νά πάρω λίγη πνευματική γύρη». Νά δοξάζουμε τό Θεό, γιατί καί σήμερα πολλοί χριστιανοί ἀναζητοῦν αὐτή τήν πνευματική γύρη. Ὑπάρχουν βέβαια κι ἐκεῖνοι πού ἐνῶ θρησκευοῦν δέν τήν ἀναζητοῦν, γιατί τό ἰδανικό τους εἶναι ἡ εὐσέβεια καί ὄχι ἡ εὐλάβεια, ἡ καλλιέργεια τοῦ νοῦ καί ὄχι τῆς καρδιάς.

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἐάν μέ συγκρίνετε μ' ἕνα Μεγάλο Ἅγιο, εἶμαι ἕνας τενεκές. Ἐάν μέ συγκρίνετε μ' ἕναν, ὁ ὁποῖος ξημερώνει στά μπάρ, στά κέντρα διασκεδάσεως καί ζεῖ στήν ἀκολασία, φαίνομαι σάν ἅγιος».

γ'. Είπε ὁ Γέροντας: «Ἡ ἀρετὴ δὲν κρύβεται, ὅσο καὶ νὰ θέλει κανεὶς. Ὅπως ὁ ἥλιος δὲν κρύβεται μὲ τὸ κόσκινο, διότι ἀπὸ τὶς τρυποῦλες θὰ περάσουν ἀρκετὲς ἀκτίνες».

δ'. Ὑπάρχουν μοναχοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολὺ προχωρημένοι στὰ πνευματικά καὶ ὁ Θεὸς τοὺς δίνει τὸ προορατικὸ χάρισμα. Ὁ π. Παῖσιος λέγει ὅτι ἔχουν πνευματικὴ τηλεόραση καὶ εἶναι ἀσυρματιστὲς τοῦ Θεοῦ.

ε'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ καλὸς ἄνθρωπος βλέπει ὅλες τὶς γυναῖκες ὡς ἀδελφές του. Ἀκόμη καὶ ὅταν βλέπει μιὰ παραστρατημένη γυναῖκα, πρέπει νὰ λέει: Ἄν αὐτὴ ἦταν πραγματικὴ ἀδελφὴ μου, θὰ μὲ εἶχε κάνει ρεζίλι, δὲν θὰ μπορούσα νὰ δῶ ἄνθρωπο. Δόξα τῷ Θεῷ, λοιπόν, πού δὲν εἶναι πραγματικὴ ἀδελφὴ μου. Ἔτσι δὲν θὰ ἐπιχειρήσει νὰ τὴν ἐκμεταλλευτεῖ».

στ'. Στούς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ ἔχει ἐμπιστοσύνη ὁ λαός, γιατί βλέπει στὸ πρόσωπό τους τὴ «θεϊκὴ λιακάδα» καὶ γι' αὐτὸ ἀνοίγει τὴν πονεμένη καρδιά του καὶ θεραπεύεται. Κάτι τέτοιο συνέβαινε καὶ μὲ τὸ Χατζη-Γεώργη τὸν Ἀθωνίτη, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ π. Παῖσιος.

ζ'. Ἀπὸ συζήτηση τοῦ π. Παῖσιου μὲ ἱεροσπουδαστές: «Γέροντα, σήμερα πού ὅλα διέρχονται κρίση καὶ ἡ ἐποχὴ μας μαστίζεται ἀπὸ παντοῦ, πὲς μας γιὰ τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα πού πρέπει νὰ καταβάλλουμε. Καὶ ὁ Γέροντας ἀπάντησε: «Ἀκοῦστε, οἱ ἄνθρωποι πού ἀγωνίζονται σήμερα, οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ λάβουν πολὺ μεγάλο μισθό. Στὴν ἐποχὴ μας, πού σέ ὅλα καὶ παντοῦ ὑπάρχει ἀπλωμένη ἡ ἀμαρτία καὶ ἐγκωμιάζεται ὡς καλὸ καὶ προβάλλεται ἀπ' ὅλους, ὁποῖος

ἀγωνίζεται, μάθετε, ὅτι ἐπαινεῖται περισσότερο ὁ ἀγώνας του καί ἢ προσπάθειά του ἀπ' ὅ,τι σέ ἄλλες ἐποχές. Καί νά ξέρετε αὐτό, παιδιά μου. "Ὁποῖος εἶναι καλός καί σωστός, ἀγωνίζεται καί προσπαθεῖ νά βρῆται στό δρόμο τοῦ Θεοῦ, αὐτός εἶναι καί ὁ καλύτερος καί ὁ πῖο ἐπιθυμητός ἀπ' ὅλους τούς ἄλλους. "Ὅλοι τόν θέλουν, κανείς δέν τόν ἀποστρέφεται, ὅλοι θέλουν νά τόν ἔχουν παρέα τους. Γιά νά φανεῖ ὁ λόγος μου θά σᾶς πῶ ἕνα παράδειγμα. Οἱ κλέφτες πηγαίνουν καί κλέβουν. Ὑστερα, ὅταν κάθονται νά μοιράσουν αὐτά πού ἔκλεψαν, ποιόν νομίζετε ὅτι παίρνουν νά κάνει τή μοιρασιά; Τόν πῖο κλέφτη ἢ αὐτόν πού εἶναι ὁ πῖο δίκαιος; "Ε, τόν πῖο δίκαιο παίρνουν καί ὄχι τόν χειρότερο κλέφτη καί ἀπατεώνα. Καί βέβαια μπορεῖ ὅλοι οἱ κλέφτες νά κάνουν μεταξύ τους παρέα καί νά συναστρέφεται ὁ ἕνας τόν ἄλλο, ὅμως ἐκτιμοῦν τόν σωστό ἄνθρωπο, πού δέν εἶναι σάν τούς ἑαυτούς τους. Γι' αὐτό ἂν κι ἔχουν κακές καί ἄσχημες παρέες, ὅταν θέλουν νά κάνουν κάτι, π.χ. νά παντρέψουν τήν κόρη τους, δέν θά τήν δώσουν στόν πῖο μπεκρή καί ἀλήτη φίλο τους, ἀλλά, ὅσο τό δυνατό, στόν πῖο καλό καί σωστό ἄνθρωπο πού μποροῦν».

γ. Τό παράδειγμα τῶν Ἁγίων

α'. Ὁ π. Παῖσιος ἔγραψε: «Οἱ ἀπόγονοι ἔχουν ἱερό καθῆκον νά γράφουν τά θεῖα κατορθώματα τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς ἐποχῆς τους καί τόν φιλότιμο ἀγώνα πού ἔκαναν, γιά νά πλησιάσουν στό Θεό. Φυσικά, μέ τό νά γράφουμε γιά τούς Ἁγίους μας, πάλι ἐμεῖς ὠφελοῦμαστε, διότι μ' αὐτόν τόν τρόπο τούς θυμούμαστε καί προσπαθοῦμε νά τούς μιμηθοῦμε, καί οἱ

“Άγιοι τότε συγκινοῦνται περισσότερο καί μᾶς βοηθοῦν, γιά νά φτάσουμε κι ἐμεῖς κοντά τους».

β'. Ὁ Γέροντας εἶπε: «Οἱ Ἅγιοι καλύπτουν τίς ἀρετές τους μέ διάφορα καπιά. Οἱ ἐξωτερικοί ἄνθρωποι δέν μποροῦν νά καταλάβουν τί συμβαίνει καί γι' αὐτό τούς παρεξηγοῦν».

γ'. Εἶπε ὁ Γέροντας γιά τόν ἑαυτό του: «Ὅταν ἤμουν μικρός ἄκουγα μέ περιέργεια ὅ,τι διηγόνταν γιά τόν πατέρα Ἄρσένιο οἱ γνωστοί του καί χαράσσονταν μέ μεγάλη εὐκολία στήν τότε ἀπαλή καρδιά μου, ἡ ὁποία δέν εἶχε πιάσει ἀκόμη πουρί».

δ'. Ὁ π. Παῖσιος μᾶς ἔδωσε ὅλα τά στοιχεῖα τῆς πνευματικῆς ταυτότητας τοῦ Ἁγίου Ἄρσενίου:

«Κήρυττε τήν Ὁρθοδοξία ὀρθά μέ τόν ὀρθόδοξο βίο του. Ἐλειωνε στήν ἄσκηση τήν σάρκα του ἀπό τήν θερμή του ἀγάπη πρὸς τό Θεό καί ἀλλοίωνε τίς ψυχές μέ τή Θεία του Χάρι. Πίστευε πολύ καί θεράπευε πολλούς, πιστούς καί ἄπιστους. Λίγα λόγια, πολλά θαύματα. Ζούσε πολλά καί ἔκρυβε πολλά. Μέσα ἀπό τό σκληρό του φλοιό ἔκρυβε τόν πνευματικό του γλυκό καρπό. Πολύ αὐστηρός Πατέρας στόν ἑαυτό του, ἀλλά καί πολύ στοργικός Πατέρας στά παιδιά του. Δέν τά χτυποῦσε μέ τό νόμο, ἀλλά μέ τό φιλότιμο, μέ τό νόημα τοῦ νόμου. Ὡς λειτουργός τοῦ Ὑψίστου δέν πατοῦσε στή γή καί ὡς συλλειτουργός ἄστραφτε στόν κόσμο. Τόν δόξασε ὁ Θεός, γιατί συνέχεια μέ τήν ἁγία του ζωή δοξαζόταν τό ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἰς τόν ὁποῖον ἀνήκει πᾶσα δόξα εἰς τούς αἰῶνας. Ἄμην».

δ'. Περί προσευχῆς

α'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Τό κομποσχοῖνι εἶναι σάν τό σχοινί πού ἔχουν μερικές μηχανές. Τραβοῦμε λίγες φορές τό σχοινί γιά νά ζεσταθοῦν τά λάδια τῆς μηχανῆς καί ν' ἀρχίσει νά δουλεύει. Κάτι παρόμοιο πετυχαίνουμε καί μέ τό κομποσχοῖνι. Λέμε τήν εὐχή καί θερμαίνεται ἡ ψυχὴ μας». Καί ἄλλη φορά εἶπε κάτι παρόμοιο: «Τραβᾶτε συνέχεια κομποσχοῖνι, μέχρι νά ξεπαγώσουν τά πνευματικά λάδια, γιά νά πάρει ἐμπρός ἡ πνευματικὴ μηχανή, δηλ. νά δουλεύει μόνη της ἡ καρδιά τήν εὐχή».

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Πρέπει νά λέμε τήν εὐχή παντοῦ. Κάποτε ἕνας ὁδηγός στήν Ἀρναία χτύπησε ἕνα παιδί μέ τό αὐτοκίνητό του. Τό παιδί δέν ἔπαθε τίποτε, γιατί ὁ ὁδηγός ἔλεγε τήν εὐχή καί τήν ὥρα πού ὁδηγοῦσε». Καί ἄλλοτε εἶπε: «Ὅπως τά καράβια πού κινδυνεύουν ἐκπέμπουν SOS, ἔτσι καί ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά λέει συνεχῶς τήν εὐχή: Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με. Ἡ προσευχή πρέπει νά εἶναι λιτή».

γ'. Ἡ προσευχή χρειάζεται προετοιμασία. Ὁ Γέροντας συνεχῶς συμβουλεύει: «Πρὶν τήν προσευχή νά διαβάσετε λίγες γραμμές ἀπό τό Εὐαγγέλιο ἢ τό Γεροντικό. Ἐτσι ἡ σκέψη σας θερμαίνεται καί μετατίθεται στόν πνευματικό χῶρο».

δ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὅταν ἡ προσευχή ἀτονεῖ, προδίδει πνευματικὴ ξηρασία καί χλιαρότητα. Ἐναντίον αὐτῶν νά χρησιμοποιοῦμε σύντομες προσευχές καί κυρίως τήν εὐχή τοῦ Ἰησοῦ, τῆ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί θρησκευτικῶν βιβλίων. Ἐπίσης βοηθοῦν οἱ σκέψεις γύρω ἀπό τό θάνατο, τήν κρίση, τόν «Παράδεισο, τήν κόλαση καί τίς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ, πού θά μᾶς προφυλάσσουν ἀπό τήν ἁμαρτία. Ὁ Θεός παρα-

κολουθεῖ τήν καρδιά μας καί ἐλέγχει τό περιεχόμενό της. Ἐπ' αὐτό θά δημιουργηθεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ στροφή στόν ἑαυτό μας, ἡ ἀπόθεση τῶν κακῶν λογισμῶν καί τῶν αἰσθημάτων καί ἡ ἐπαγρύπνηση στήν ἠθική καθαρότητα. Νά ἐξετάζουμε συνεχῶς τόν ἑαυτό μας, νά μετανοοῦμε γιά τό παρελθόν καί νά φοβόμαστε τίς ἀδυναμίες μας. Νά μή χάνουμε ὅμως τήν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας».

ε'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ρίξτε τό μεγαλύτερο βᾶρος τοῦ ἀγῶνα σας στήν προσευχή, γιατί αὐτή μᾶς κρατάει σέ ἐπαφή μέ τό Θεό. Καί ἡ ἐπαφή αὐτή πρέπει νά εἶναι συνεχής. Ἡ προσευχή εἶναι τό ὄξυγόνο τῆς ψυχῆς, εἶναι ἀνάγκη τῆς ψυχῆς καί δέν πρέπει νά θεωρεῖται ἀγγαρία. Ἡ προσευχή γιά νά ἀκουστεῖ ἀπό τό Θεό πρέπει νά γίνεται μέ ταπείνωση, μέ βαθιά συναίσθηση τῆς ἀμαρτωλότητάς μας καί νά εἶναι καρδιακή. Ἐάν δέν εἶναι καρδιακή, δέν ὠφελεῖ. Ὁ Θεός ἀκούει πάντοτε τήν προσευχή τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι πνευματικά ἀνεβασμένος. Ἡ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς βοηθάει πολύ τήν προσευχή, θερμαίνει τήν ψυχή καί μεταφέρει τόν προσευχόμενο σ' ἕνα πνευματικό χῶρο».

στ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἀπόφευγε τό μεγάλο ἐχθρό, τή φλυαρία μέ τούς ἀνθρώπους. Ὅπως τό σύννεφο σκοτίζει τόν ἥλιο, ἔτσι σκοτίζει τήν ψυχή ἡ φλυαρία. Ἡ προσευχή πρέπει νά εἶναι χαρά καί εὐχαρίστηση, ὄχι τυπική, ξερή καί ἀναγκαστική. Ἡ προσευχή εἶναι ξεκούραση. Ἡ ψυχή δέν κουράζεται μέ τήν προσευχή. Ὅταν μιλάει μέ τό Θεό ξεκουράζεται. Νά ἀρχίζουμε πάντοτε μέ μελέτη τῆς Ἀγίας Γραφῆς, πατερικῶν ἢ ἀσκητικῶν κειμένων, διότι ἡ μελέτη γλυκαίνει τό νοῦ καί θερμαίνει τήν καρδιά. Μέ τή μελέτη θερμαίνεται ἡ ψυχή καί μεταφέρεται σέ πνευματικούς κό-

σμούς. Σκοπός είναι νά γλυκαίνει ό νοῦς τήν καρδιά, γιά νά γίνεται ή προσευχή καρδιακή. Μόνο ή καρδιακή προσευχή είναι προσευχή, διότι ἔχει πόνο καί φέρνει ἀποτελέσματα».

ζ'. Εἶπε ό Γέροντας: «Όταν προσεύχεσθε, ὀφείλετε νά στέκεσθε μέ ταπείνωση καί ἀπλότητα μικροῦ παιδιοῦ γιά ν' ἀξιωθεῖτε τῆς πατρικῆς πρόνοιας. Νά ὁμολογεῖτε τήν ἀδυναμία καί τή μηδαμινότητά σας γιά νά σᾶς ἐπισκιάσει τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, γιατί ὅπως ή σκιά ἀκολουθεῖ τό σῶμα, ἔτσι καί τήν ἀπλότητα καί ταπεινοφροσύνη ἀκολουθεῖ τό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος αἰσθάνεται τήν ἀμαρτωλότητά του καί στενάζει ἀπό τά βάθη τῆς ψυχῆς του, εἶναι ἀνώτερος ἀπό ἐκεῖνον πού μπορεῖ ν' ἀναστήσει νεκρόν ἢ νά ὠφελήσει ὅλον τόν κόσμο μέ τή διδασκαλία του. Ὅποιος φτάσει στό σημεῖο νά γνωρίσει τήν ψυχική του ἀσθένεια, αὐτός ἔχει φτάσει σέ τέλεια ταπείνωση».

η'. Ἐγραψε ό Πέροντας στό τελευταῖο του βιβλίο: «Ἡ νυχτερινή ἤσυχη προσευχή πολύ βοηθάει μέ τήν ἡρεμία της καί εἶναι πιά ἀποτελεσματική καί γιά τή δική μας πνευματική ἀνάπτυξη, ὅπως καί ή νυχτερινή σιωπηλή βροχή πολύ ὠφελεῖ στήν ἀνάπτυξη τῶν φυτῶν. Θέλεις ή προσευχή σου νά γίνει καρδιακή γιά νά εἶναι εὐπρόσδεκτη στό Θεό; Κάνε τόν πόνο τοῦ συνανθρώπου σου δικό σου πόνο. Καί μόνο ἕνας καρδιακός ἀναστεναγμός γιά τόν πλησίον σου φέρει θετικά ἀποτελέσματα. Ἡ θεϊκή πληροφορία τῆς εὐπρόσδεκτης προσευχῆς εἶναι ή θεία παρηγοριά πού νιώθει μετά τήν προσευχή ό ἄνθρωπος».

ε'. Περί λογισμῶν

α'. Σέ μιά ἀπ' τίς ἐπισκέψεις μου στό Γέροντα τόν ρώτησα γιά τούς λογισμούς κι ἐκεῖνος μοῦ εἶπε: «Νά κάνεις πάντα καλούς λογισμούς. Γιά νά καταλάβεις θά σοῦ διηγηθῶ δυό περιστατικά πού μοῦ συνέβηκαν ἐδῶ. Εἶχε ἔρθει κάποτε ἕνα παιδί περίπου δεκαεφτά ἐτῶν καί χτυποῦσε νά τοῦ ἀνοιξῶ. Ἦταν κιόλας πρωί. Βγαίνω καί πλησιάζω στό σύρμα.

—Θέλω νά δῶ τόν π. Παῖσιο, μοῦ λέει.

Ἐγώ γιά νά δοκιμάσω λίγο τό λογισμό του τοῦ λέω.

—Δέν εἶναι ἐδῶ. Πῆγε στίς Καρυές νά πάρει τσιγάρα.

—Καλά, θά τόν περιμένω, μοῦ ἀπάντησε, ἔχοντας στό νοῦ του πάντα καλό λογισμό.

—Φύγε, τοῦ λέω, Τί περιμένεις νά τόν δεῖς. Αὐτός εἶναι...

—Ὁχι, Γέροντα, ἐγώ θέλω νά τόν δῶ, ἐπέμεινε.

Αὐτό τό παλικάρι εἶχε καλούς λογισμούς καί δέν μπόρεσα νά τοῦς χαλάσω, παρόλο πού τό παίδεψα πολλή ὥρα. Δέν δεχόταν μέσα του κακό λογισμό. Ἦταν μιά καλή ψυχή.

Μιά ἄλλη φορά ἦρθε ἕνας πατέρας καί μοῦ ζητοῦσε νά προσευχηθῶ γιά τό παιδί του πού ἦταν βαριά ἄρρωστο.

—Ἐγώ κάτι θά κάνω, τοῦ εἶπα, ἀλλά πρέπει καί σύ νά βοηθήσεις. Βέβαια δέν γνωρίζεις ἀπό προσευχή, νηστεία, μετάνοιες κ.λπ. Νά κόψεις ὅμως ἕνα ἐλάττωμά σου.

—Τί νά κόψω Γέροντα; μέ ρώτησε.

—Νά κόψεις τό τσιγάρο, τοῦ εἶπα.

Μέ ἄκουσε μέ προσοχή καί ὅταν τοῦ ἀνοιξα τήν ἐκκλησία νά προσκυνήσει, χωρίς νά τόν καταλάβω,

ἄφησε σ' ἓνα στασίδι τό πακέτο καί τόν ἀναπτήρα. Τήν ὥρα ἐκείνη ἦρθε κι ἓνας ἄλλος πού μπήκε κι αὐτός στήν ἐκκλησία, ἔριξε μιά ματιά ἀπό περιέργεια καί βγήκε ἔξω. Πῆγε καί κάθισε σέ τοῦτο τό πεζούλι πού εἶναι στόν τοῖχο τῆς ἐκκλησίας, ἄναψε ἓνα τσιγάρο καί κάπνιζε χωρίς δισταγμό. Βγήκα ἔξω καί τόν εἶδα.

—Μά ἐδῶ καπνίζεις, εὐλογημένε, πού εἶναι ἡ ἐκκλησία; Πήγαινε ἐκεῖ πέρα στά δέντρα καί κάπνισε. Δέν κάνει ἐδῶ, τοῦ εἶπα.

Αὐτός ὅμως εἶχε κακούς καί πονηρούς λογισμούς καί μοῦ εἶπε μέ προκλητικό ὕφος.

—Γιατί, πειράζει πού καπνίζω; Ἐσύ καπνίζεις μέσα στήν ἐκκλησία κι ἐγώ πού καπνίζω ἀπ' ἔξω κάνω κακό;

Τοῦ ξαναεἶπα νά φύγει ἀπό ἐκεῖ, ἀλλ' αὐτός ἐπέμεινε καί μοῦ ἔλεγε τά ἴδια λόγια. Μά τί λέει, διερωτήθηκα. Δέν μπορούσα νά καταλάβω τί ἐννοοῦσε. Μπαίνω μέσα στήν ἐκκλησία καί βλέπω τό πακέτο μέ τά τσιγάρα πού εἶχε ἀφήσει ὁ πονεμένος πατέρας. Ἀμέσως κατάλαβα ὅτι μέ εἶχε παρεξηγήσει καί νόμιζε ὅτι ἦταν δικά μου τά τσιγάρα καί κάπνιζα μέσα στήν ἐκκλησία! Τοῦ ἐξήγησα πῶς ἔχει τό πρᾶγμα, ἀλλ' αὐτός εἶχε κακό λογισμό. Τοῦ ἔλειπε ἡ διάθεση νά ὠφληθεῖ. Ἐψαχνε κάτι κακό νά βρεῖ καί νά τό κρατήσῃ μέσα του. Ἐνῶ τό παιδί πού σᾶς εἶπα πρωτύτερα εἶχε καλό λογισμό».

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ σατανάς δέν θά πάψει νά σπέρνει, μέχρι τήν τελευταία μας ἀναπνοή, στό νοῦ μας πονηρούς καί ἀκάθαρτους λογισμούς. Νά μήν τοὺς δίνουμε σημασία. Νά τοὺς ἀφήνουμε νά περνᾶνε ὅπως περνᾶνε τά πουλιά στόν ἀέρα. Νά φτιάξουμε ἓνα ἐργοστάσιο καλῶν λογισμῶν. Ὅ,τι ρίξουμε σ' αὐτό, ἐκεῖνο

θά πάρουμε. Σίδερο ἂν τοῦ ρίξουμε, σίδερο θά πάρουμε. Χρυσό ἂν τοῦ ρίξουμε, χρυσό θά πάρουμε. "Οτι κακό βλέπουμε νά τό μετατρέπουμε πάντοτε σέ καλό. "Ολα νά τά βλέπουμε μέ ἀπλότητα. "Ενας ἀπλός στήν καρδιά μοναχός εἶδε πάνω σ' ἕνα γιαπωνέζικο τρανζίστορ σταυρό καί ξέρετε τί ἔκανε; Δέν κατηγόρησε τούς Γιαπωνέζους πού ἔβαλαν τό σταυρό πάνω στό τρανζίστορ, ἀλλά εἶπε: «Δόξα τῷ Θεῷ πού καί οἱ Γιαπωνέζοι ἔγιναν χριστιανοί». Ἐάν σέ κάποια συντροφιά πού θά τύχετε δέν συζητοῦν πνευματικά, ἐσεῖς νά σιωπήσετε καί νά μή δώσετε σημασία σ' αὐτά πού θά λένε, ἀλλά μυστικά νά λέτε καί τήν εὐχή. Ἐτσι καί προσευχή θά γίνεται γι' αὐτούς πού ἀργολογοῦν κι ἐσεῖς δέν θά ἔχετε βλάβη».

γ'. Εἶπε πάλι ὁ Γέροντας: «Νά μή μένει πολύ χρόνο μέσα σας ὁ κακός λογισμός, γιατί κάνει ζημιά. Μοιάζει μέ τή μύγα πού κάθεται πάνω στό κρέας καί γεννάει αὐγά. Σέ λίγο τό κρέας σκουληκιάζει. Ἐτσι καί ὁ κακός λογισμός, ὅταν μένει στό νοῦ, κάνει μεγάλη ζημιά».

δ'. Σέ κάποιο νέο πού ἤθελε νά γίνει ὑποτακτικός του ὁ Γέροντας εἶπε: «"Όταν δέν ἔχεις καλούς λογισμούς τί νά τόν κάνεις τόν Γέροντα; "Αν γιά παράδειγμα κάνει, λόγω τῶν ἀδυναμιῶν πού ἔχει ὡς ἄνθρωπος, κάτι κακό, θά τόν κατηγορεῖς γιατί τό ἔκανε. "Αν πάλι μέ τή βοήθεια τῆς Θείας Χάριτος κάνει κάποιο θαυμαστό γεγονός, θά λέει πώς εἶναι μάγος καί γι' αὐτό τό ἔκαμε. Ἐτσι σκέφτεται ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει κακούς λογισμούς».

ε'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Οἱ βλάσφημοι λογισμοί εἶναι ὅπως τά ἀεροπλάνα πού μᾶς ἐνοχλοῦν μέ τό θόρυβό τους, χωρίς νά τό θέλουμε, ἀλλ' οὔτε καί μπορούμε

νά τά ἐμποδίσουμε. Τό βαρύ ἀντιαεροπορικό εἶναι ἡ ψαλμωδία, γιατί εἶναι καί προσευχή στό Χριστό, ἀλλά καί περιφρόνηση στό διάβολο». Ἐλλοτε εἶπε: «Οἱ βλάσφημοι λογισμοί μόνο μέ τήν περιφρόνηση καί τήν ἀδιαφορία φεύγουν. Ὅταν μᾶς προσβάλλουν, νά ψάλλουμε. Δέν εἶναι δικοί μας ἀλλά ξένοι. Ἐρχονται ἀπ' ἔξω, ὅπως οἱ θόρυβοι τῶν ἀεροπλάνων».

στ'. Δυό προσκυνητές ρώτησαν τό Γέροντα ἄν ἔχουν εὐθύνη γιά τούς λογισμούς πού προσβάλλουν τό νοῦ τους κι ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Ἐδῶ πού μένω ἀπό πάνω περνοῦν ἀεροπλάνα. Ἐγώ δέν μπορῶ νά ἐμποδίσω τά ἀεροπλάνα. Δέν εὐθύνομαι γι' αὐτό. Ἄν ὅμως ἄρχιζα νά κατασκευάζω ἀεροδρόμιο, τότε θά εἶχα τήν εὐθύνη».

ζ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ καλός Θεός ἀφήνει τούς δαίμονες ἐλεύθερους μέχρι ἑνός σημείου καί ἕως καιροῦ, γιά νά μᾶς βοηθᾶνε μέ τήν κακία τους, νά δίνουμε δηλ. ἐξετάσεις στή γῆ καί νά περνᾶμε στήν οὐράνια ζωή, τήν αἰώνια. Ὅσο ζεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἔχει δικαίωμα νά δίνει πνευματικές ἐξετάσεις. Μεταξισταστέος δέν ὑπάρχει. Ἄς ἀγωνιστοῦμε λοιπόν νά πιάσουμε ἔστω τήν πνευματική βάση, νά περάσουμε στόν Παράδεισο».

η'. Πέντε ἀποφθέγματα τοῦ π. Παϊσίου γιά τούς λογισμούς:

«Ὅταν δέν δέχεται ὁ ἄνθρωπος τούς λογισμούς τοῦ διαβόλου, τότε λειτουργεῖ σωστά».

«Θά ἔχουμε καλούς λογισμούς, ὅταν τά βλέπουμε ὅλα καθαρά».

«Ὅση δύναμη ἔχει ὁ καλός λογισμός, δέν ἔχει καμιά ἄσκηση».

«Καθαρή καρδιά, καθαροί - καλοί λογισμοί. Αὐτά δημιουργοῦν ψυχική ὑγεία».

«Ὁ κακός λογισμός ἐμποδίζει τή θεία Χάρη».

θ'. Ἐγραψε ὁ Γέροντας: «Στήν ἀρχή τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὁ ἀγωνιζόμενος διώχνει τούς κακούς λογισμούς μέ τήν πνευματική μελέτη, τήν ἀδιάλειπτη προσευχή καί τήν φιλότιμη ἄσκηση. Μετά ἔρχονται πιά ὄλο καλοί λογισμοί. Ἀργότερα σταματᾶνε καί οἱ καλοί λογισμοί καί νιώθει ἕνα ἄδειασμα, καί μετά ἔρχεται ὁ θεῖος φωτισμός στόν ἄνθρωπο».

στ'. Περὶ ὑπακοῆς καί ὑπομονῆς

α'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἐπομονή καί ὄχι κακία στήν καρδιά. Ἐνας Πομάκος στή Θράκη ἔγινε χριστιανός. Ἡ γυναίκα του ὄχι μόνο δέν ἀκολούθησε τό παράδειγμά του, ἀλλ' ἀντιδροῦσε ἔντονα σ' αὐτή του τήν ἀπόφαση καί τόν μεταχειριζότανε πολύ ἄγρια. Αὐτός ὅμως ἔκανε ὑπομονή καί τήν ἀντιμετώπιζε μέ ἀγάπη. Μέ τόν καιρό ἡ γυναίκα του λύγισε μπρός στήν ὑπομονή καί τήν ἀγάπη του καί εἶπε: Πρέπει νά εἶναι ἀληθινός καί μέγανος ὁ Θεός στόν ὁποῖο πιστεύει. Κι ἔγινε καί αὐτή χριστιανή».

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Γιά νά ὑποταχθεῖ κανεῖς, ἢ θά πρέπει νά τόν εὐλαβεῖται τόν ἄλλο ἢ νά τόν φοβᾶται. Ἡ μέν ὑποταγή ἀπό εὐλάβεια εἶναι πνευματική, ἡ δέ ἀπό φόβο εἶναι πειθαρχία στρατιωτική».

γ'. Ἄλλη φορά εἶπε: «Στήν ὑποταγή καί τήν ὑπακοή δέν ὑπάρχουν ἡλικίες».

δ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἡ ὑπακοή εἶναι τό κλειδί τοῦ Παραδείσου. Ὁχι ὅμως κακομοιριά, ἀναγκαστική ὑπακοή καί προσευχή μέ τό ζόρι. Κανένας δέν θεραπεύθηκε μόνος του καί κανένας δέν θά σωθεῖ χωρίς

ὕπακοή. Ἡ ὕπακοή καί ἡ ἀπλότης ἐκ φύσεως φθάνουν σύντομα στήν ἀγιότητα. Ἐνας ἀπλός ἄνθρωπος πού διακονοῦσε ἕνα φτωχό ἀσθενή ἀντιμετώπισε τό ἐξῆς: Τοῦ ζήτησε μιά μέρα ὁ ἀσθενής νά τοῦ δώσει νά φάει ἕνα ψαράκι. Ὁ φτωχός ἄνθρωπος κατέβηκε στήν παραλία πού ἦταν ἕνας ναός, μπῆκε μέσα, σήκωσε τά χέρια στόν οὐρανό καί προσευχήθηκε ἀπλά: Χριστέ μου, δῶσε μου σέ παρακαλῶ ἕνα ψαράκι γιά τόν ἄνθρωπο. Καί, ὦ τοῦ θαύματος! Ἀμέσως βρέθηκε μέσα στά χέρια του ἕνα ψάρι! Εὐχαριστώντας τό Θεό τό πῆγε στόν ἄρρωστο».

ζ'. Ἀσκήση καί πνευματική ζωή

α'. Ὁ Γέροντας μᾶς προτρέπει: «Τά χρόνια περνᾶνε, οἱ ἄνθρωποι γερνᾶνε. Μή κάθεστε λοιπόν στό σταυροδρόμι. Διαλέξτε ἕνα σταυρό, ἀνάλογα μέ τό φιλότιμό σας καί προχωρεῖτε σ' ἕνα δρόμο ἀπ' τούς δύο τῆς Ἐκκλησίας μας καί ἀκολουθεῖστε τό Χριστό στή Σταύρωση ἐάν θέλετε νά χαρεῖτε ἀναστάσιμα». Οἱ δύο δρόμοι τῆς Ἐκκλησίας πού ἀναφέρει ὁ Γέροντας εἶναι ὁ γάμος καί ἡ μοναχική ζωή.

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Μετά τή νηστεία, τό ψωμί εἶναι γλυκό. Μετά τήν ἀγρυπνία, ὁ ὕπνος εἶναι γλυκός. Καί μετά τήν κούραση καί ἡ σκληρή πέτρα μᾶς ξεκουράζει καλύτερα καί ἀπό τήν πολυθρόνα».

γ'. Σέ ἐρώτηση τί βιβλία πρέπει νά διαβάζει ἕνας χριστιανός, ὁ Γέροντας ἀπάντησε: «Τί πρέπει νά διαβάζει ἢ τί πρέπει νά ἐφαρμόζει; Ἡ ἄσκηση ἀξίζει περισσότερο ἀπό τή γνώση».

δ'. Συζητώντας μέ ιεροσπουδαστές, μεταξύ άλλων, εἶπε καί τά ἐξῆς: «Νά ἀποφεύγετε τίς ἀφορμές. Ἄς ποῦμε ἓνα παράδειγμα. Ὄταν κάποιος ἔχει ζάχαρο καί δέν πρέπει νά τρώει γλυκά, μπορεῖ νά τά σταματήσει, ὅταν γυροφέρνει στά ζαχαροπλαστεῖα; Προσέξτε τούς πειρασμούς. Ὅλα ξεκινοῦν ἀπό τή σκέψη πού καλλιεργοῦμε μέσα μας. Ὅσο πιά πνευματικός ἄνθρωπος εἶσαι, τόσο πιά λίγα δικαιώματα ἔχεις στή ζωή. Ἡ μεγαλύτερη χαρά εἶναι ἡ διακονία καί ἡ συγχώρηση τοῦ σφάλματος τοῦ ἄλλου. Αὐτός πού δέχεται κάποια εὐεργεσία, νιώθει τήν ἀνθρώπινη χαρά, ἐνῶ αὐτός πού τήν προσφέρει νιώθει τή θεϊκή χαρά».

ε'. Ὁ Γέροντας ἀπευθυνόμενος σέ νέους εἶπε: «Μόνο κόβοντας τά δικά μας πάθη μποροῦμε νά βοηθήσουμε τούς ἄλλους νά τά κόψουν κι ἐκεῖνοι. Ἡ προσευχή πρέπει νά γίνεται μέ τήν καρδιά καί ὄχι μόνο μέ τό στόμα».

στ'. Ἐνας νέος παρακάλεσε τό Γέροντα νά τοῦ πεῖ κάτι ἀπό τήν προσωπική του ζωή κι ἐκεῖνος εἶπε: «Γιά πνευματικό τουρισμό, παιδί μου;».

ζ'. Ὁ Γέροντας προτρέπει τούς νέους: «Προσέξτε νά γεμίσει ἡ κασέτα τώρα πού εἶστε νέοι, γιατί ὅταν θά γεράσετε ἀνάμεσα στή βυζαντινή μουσική θ' ἀκούγονται καί μουζούκια».

η'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἡ πολλή θεολογία βλάπτει. Χρειάζεται ἀπλότητα καί ἐφαρμογή». Στήν ἐποχή μας ὁ λόγος τοῦ π. Παϊσίου ἔχει ἰδιαίτερη ἀξία, γιατί πολλοί ἀσχολοῦνται θεωρητικῶς μέ τή θεολογία ἀλλά πρακτικῶς ὕστεροῦν.

θ'. Ὁ Γέροντας ἀπευθυνόμενος σέ νέους εἶπε: «Ἡ πνευματική ἐργασία πρέπει νά γίνεται σέ μικρή ἡλικία,

διότι όταν ο άνθρωπος είναι νέος, μπορεί να εργάζεται και έχει τη δύναμη γι' αυτό. "Όταν γεράσει είναι δύσκολο να εργαστεί. Έγώ από το πνευματικό υλικό που αποταμίευσα όταν ήμουν νέος, τρώω τώρα. Κι έσεϊς να εργαστείτε τώρα που είστε νέοι».

ι'. Σ' έναν ρασοφόρο ιεροσπουδαστή είπε: «'Εσύ γεύθηκες τά εξωτερικά του Θεού, όχι τά έσωτερικά. Αυτά είναι πολύ ανώτερα και πιο θαυμαστά».

ια'. Είπε ο Γέροντας: «'Η ζωή σας πρέπει να είναι άπλή. Νά μήν έχει πολλές απαιτήσεις. Νά μή ζητάτε όλο εύκολίες. Κάποτε μου είχε φέρει εδώ ένας Γερμανός κάποιο μηχάνημα που έκοβε τό ψωμί φέτες. Μου τό δώρισε για εύκολία μου. Μά τί είναι αυτό, του είπα. Έγώ δέν τό χρειάζομαι. "Υστερα δέν έχω και πάντα ψωμί...».

ιβ'. 'Ο π. Παΐσιος έγραψε: «'Ο νέος που δίνει όλόκληρη τήν καρδιά του στό Χριστό και αφήνεται μέ έμπιστοσύνη σέ έμπειρο πνευματικό Γέροντα, εύκολα απέκδύεται τον παλαιό του άνθρωπο, όπως ή νέα πατάτα που ξεφλουδίζεται μέ μεγάλη εύκολία. Ένώ ο ήλικιωμένος, εάν δέν είναι πολύ άπλός και ταπεινός, μοιάζει μέ τήν παλιά πατάτα που δύσκολα ξεφλουδίζεται. Και βραστή να είναι ακόμη, πρέπει να ξεφλουδιστεί ζεστή».

ιγ'. Είπε ο Γέροντας: «Προσπαθειστε να κόψετε τά πάθη και τά έλαττώματά σας απ' τά όποια είναι γεμάτη ή καρδιά σας. "Όλα τά θηρία του κόσμου είναι μέσα της. "Όταν κόψουμε τά μεγάλα μας πάθη, εύκολα εξαφανίζονται και τά μικρά. Νά ζειτε σέ διαρκή δοξολογία και εύχαριστία προς τό Θεό, διότι ή μεγαλύτερη άμαρτία είναι ή άχαριστία και ο χειρότερος είναι ο άχάριστος».

ιδ'. Ἀποφθέγματα τοῦ π. Παϊσίου:

«Ὅταν τά καλώδια εἶναι σκουριασμένα, ὅσο κι ἂν πατᾶς τήν πρίζα ρεῦμα δέν περνᾶ».

«Ὅσο ξεσκουριάζεις τά καλώδια, τόσο δέχεσαι τό θεῖο φωτισμό».

«Πρῶτα θά ξεμπερδέψω τά κουβάρια μου κι ὕστερα νά πλέξω τό κομποσχοῖνι μου».

«Ἡ πνευματική μας πρόοδος ἐξαρτᾶται ἀπό μᾶς. Τό ἴδιο καί ἡ σωτηρία μας. Κανείς ἄλλος δέν μπορεῖ νά μᾶς σώσει».

«Τό ἀνώτερο πάρσιμο μέ τό δώσιμο παίρνεται. Αὐτό τό ἀνώτερο πνεῦμα θυσίας, δέν τό ἔχουν ὅσοι ἔχουν παγωμένη καρδιά. Εὐτυχῶς ὑπάρχει καί καλό προζύμι».

«Ὅταν κάνει κάποιος κάτι μέ τήν καρδιά του, ὅταν ἀγαπάει αὐτό πού κάνει, δέν κουράζεται ψυχικά».

«Πρέπει νά ἐπικρατήσῃ τό καλό μέ καλό τρόπο».

«Νά περπατᾶμε μέ ἀπλότητα τό δρόμο τῆς ζωῆς σας».

«Τό σακάτεμα τοῦ σώματος μπορεῖ νά ἐξαγνίσει τήν ψυχή».

«Ἐξετάσεις δίνουμε γιά νά περάσουμε στήν ἄλλη ζωή. Πρέπει νά πάρουμε τουλάχιστον τή βάση».

«Ὁ Θεός ἐργάζεται γιά τό καλό μας. Ἐμεῖς ὅμως θά δώσουμε λόγο, ἐπειδή δέν ἐργαζόμαστε πρός αὐτή τήν κατεύθυνση».

«Νά μή δικαιολογοῦμε τόν ἑαυτό μας, γιατί ἐμποδίζουμε τή Θεία Χάρη».

«Ὁ Θεός λατρεύεται, δέν διδάσκεται».

«Τό κακό ξεκινᾶ ἀπό τήν ἔλλειψη πίστεως στήν ἄλλη ζωή».

«Μιά γυναίκα πού ἔχει πίστη κι εὐλάβεια ἀξίζει περισσότερο ἀπό τήν εἰκόνα μιᾶς Ἀγίας, γιατί αὐτή εἶναι ζωντανή».

ιε'. Ὁ Γέροντας ἐπισημαίνει ἕναν πνευματικό κίνδυνο: «Προσοχή μή βγάλετε καλό ὄνομα, γιατί τό ὄνομά σας μετά θά γίνει ὁ μεγαλύτερος ἐχθρός τῆς ἡσυχίας σας. Μεγαλύτερη προσοχή χρειάζεται γιά νά μή βγάλει ὁ μοναχός ὄνομα καλό ἀπ' τήν προσεγμένη πνευματική του ζωή, διότι χάνει τούς κόπους του ἀπ' τούς κοσμικούς ἐπαίνους. Ἐνῶ ἀπ' τήν ἀπρόσεκτη ζωή κανείς, ὅταν μετανοήσει, ἐπειδή ἔχει ξεπέσει στά μάτια τῶν ἀνθρώπων, ἐξοφλᾷ καί καμιά ἁμαρτία».

ιστ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος πιστεύει ὅτι πράγματι εἶναι χειρότερος ὄλων, τότε ἕνα «Κύριε, ἐλέησον» πού θά πεῖ γιά τόν κόσμο ἰσοδυναμεῖ μέ χίλια «Κύριε, ἐλέησον» ἑνός ἄλλου. Ἡ προσευχή πρέπει νά γίνει ἀνάγκη σ' ὄλους μας. Νά προσευχομαστε γι' αὐτούς πού ἔχουν ἀνάγκη, ἀλλά καί γιά ὄλον τόν κόσμο. Νά χωρίζουμε τήν προσευχή μας σέ τρία μέρη. Τό ἕνα γιά τόν ἑαυτό μας, τό ἄλλο γιά τούς ζῶντες καί τό τρίτο γιά τούς κεκοιμημένους. Νά δίνουμε ἀκόμη τακτικά τά ὀνόματά μας γιά νά τά μνημονεύει ὁ ἱερέας στήν Ἁγία Πρόθεση. Μήν ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στόν ἑαυτό μας. Ἡ αὐτοπεποίθηση εἶναι μεγάλο ἐμπόδιο στή Θεία Χάρη. Ὅταν ἐμεῖς ἀναθέτουμε τά πάντα σ' Αὐτόν, τότε ὁ Θεός ὑποχρεώνεται νά μᾶς βοηθήσει».

ιζ'. Ἐνας ἐπισκέπτης τοῦ π. Παϊσίου ρώτησε γιατί τώρα δέν νιώθει τή Θεία Κοινωνία ὅπως τήν ἔνιωθε ὅταν ἦταν μικρός, καί ὁ Γέροντας τοῦ ἀπάντησε: «Ἄν ἔχεις παιδιά, μπορεῖς νά τό καταλάβεις. Ὁ πατέρας δίνει στά μικρά παιδιά του γλυκίσματα. Ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσουν, πρέπει μόνα τους νά τ' ἀγοράζουν. Ἔτσι καί ὁ Θεός στήν ἀρχή δίνει τή Χάρη Του ἀργότερα ὁμως θέλει προσωπικό ἀγώνα ἀπό μᾶς γιά νά νιώσουμε τή Θεία Κοινωνία».

ιη'. Ἡ πνευματικὴ ἐργασία εἶναι ἐπίπονη καὶ ἀτέλειωτη. Ὁ Γέροντας ὅταν μιλάει γι' αὐτὴ στοὺς ἐπισκέπτες του, ἀναφέρει τὸ ἐξῆς παράδειγμα: «Ὅπως ἡ ξυλόγλυπτη εἰκόνα ἔχει ἀτέλειωτη δουλειά, ὅταν δουλευτεῖ μέ φακό, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀτέλειωτη δουλειά, ὅσο καθαρίζουν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ γίνονται τηλεσκόπια». Καὶ συμπληρώνει: «Εἴτε καθρέφτης εἶναι κανεῖς, εἴτε καπάκι ἀπὸ κονσερβοκούτι, ἐάν δέν πέσουν οἱ ἡλιακὲς ἀκτίνες, δέν λαμποκοπάει».

ιθ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἡ καρδιά καθαρίζει μέ δάκρυα καὶ ἀναστεναγμούς. Ἕνας ἀναστεναγμὸς μέ πόνο ψυχῆς ἰσοδυναμεῖ μέ δύο κουβάδες δάκρυα. Νά κλαῖμε γιὰ τίς ἀμαρτίες μας ἐλπίζοντας πάντοτε στήν ἀγάπη καὶ στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Νά βάλουμε τὴν ψυχὴ στό μούσκιο τῶν δακρῦων. Μὴν περιορίζετε τὴν προσευχὴ μόνο σέ λόγια. Κάνετε ὀλόκληρη τὴ ζωὴ σας μιὰ προσευχὴ στό Θεό».

κ'. Ὁ πνευματικὸς ἀγὼνας χαρίζει ἀγαλλίαση στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Γέροντας λέγει ὅτι οἱ χριστιανοὶ ποὺ ἀγρυπνοῦν, προσεύχονται καὶ νηστεύουν «αἰσθάνονται τέτοια ἀγαλλίαση ποὺ δέν μποροῦν νά τὴ διαανοηθοῦν ἐκεῖνοι ποὺ τρῶνε ὅ,τι θέλουν καὶ ὅποτε θέλουν καὶ πίνουν κρασιά καὶ ἀναψυκτικά».

κα'. Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης, μᾶς πληροφορεῖ ὁ Γέροντας, «τίς ἡμέρες ποὺ ἔμενε ἐγκλειστος δέν τραβοῦσε μόνον αὐτὸς οὐράνιες δυνάμεις ὅταν προσευχόταν, ἀλλὰ τὸν τραβοῦσαν καὶ αὐτόν στοὺς οὐρανοὺς Ἀγγελικὲς δυνάμεις».

κβ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὅταν ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς μας, τὸ σῶμα ταπεινώνεται καὶ τὰ πάθη νεκρώνονται».

κγ'. Είπε ὁ Γέροντας: «Ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ δέν εἶναι μιά στέρνα πού κάποτε τελειώνει τό νερό της. Εἶναι ἀνεξάντλητη πηγή».

κδ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Νά ἀγωνιζόμαστε μέ ὅλες τίς δυνάμεις γιά νά κερδίσουμε τόν Παράδεισο. Γιατί χωρίς ἀγώνα κανένας δέν μπορεῖ νά εἰσέλθει σ' αὐτόν. Εἶναι πολύ στενή ἡ πύλη καί νά μήν ἀκοῦτε αὐτούς πού σᾶς λένε ὅτι ὅλοι θά σωθοῦμε. Αὐτό εἶναι παγίδα τοῦ σατανᾶ γιά νά μήν ἀγωνιζόμαστε. Αὐτό τόν συμφέρει».

κε'. Ὁ πνευματικός ἀγώνας γιά νά δίνει καρπούς χρειάζεται μερικές προϋποθέσεις. Ὁ Γέροντας εἶπε σχετικά: «Ἐκεῖνος πού ἀγωνίζεται πολύ καιρό καί δέν βλέπει πνευματική πρόοδο ἔχει ὑπερηφάνεια καί ἐγωϊσμό. Πνευματική πρόοδος ὑπάρχει ἐκεῖ πού ὑπάρχει καί πολλή ταπείνωση. Αὐτή τ' ἀναπληρώνει ὅλα. Πνευματική πρόοδος ὑπάρχει στόν ἄνθρωπο πού συναισθάνεται ὅτι μέσα του ὅλα εἶναι σέ ἄθλια κατάσταση, ὅλα εἶναι χάλια. Ἀγώνας μέ προσπάθεια καί φιλότιμο, μέ αἴσθηση ἐλεεινότητος κι ἐλπίδα, εἶναι ὀξυγόνο πνευματικό. Αὐτά μᾶς δίνουν σιγουριά στόν πνευματικό ἀγώνα».

κστ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Νά ἀγωνιζόμαστε συνεχῶς μέ φιλότιμο καί προθυμία γιά νά μή στενοχωροῦμε καί πικραίνουμε τό φύλακα Ἄγγελό μας, πού μέρα νύχτα ἀγωνίζεται σκληρά γιά νά μπορέσει νά παραδώσει στά χέρια τοῦ Θεοῦ τήν ψυχή μας καθαρή. Μήν τόν ἀφήσουμε νά πάει στό Θεό μέ ἄδεια χέρια. Μή δίνετε τήν καρδιά σας στά μάταια καί πρόσκαιρα τοῦ κόσμου καί μή σπαταλᾶτε ἄδικα τόν καιρό σας μ' αὐτά, γιατί θά σώσουμε λόγο τήν ἡμέρα ἐκείνη. Ὁ χρόνος μᾶς δόθηκε ἀπό τό Θεό γιά νά κάνουμε καλή

χρήση αὐτοῦ. "Ἄς δώσουμε ἐξ' ὀλοκλήρου τήν καρδιά μας στό Θεό, ὄχι στόν κόσμο. Ὁ Θεός δέν ζητάει ἀπό μᾶς τίποτε ἄλλο, παρά τήν καρδιά μας καθαρή. Ἐκεῖνος πού ἔχει δώσει τήν καρδιά του στόν κόσμο εἶναι ἐχθρός τοῦ Θεοῦ».

κζ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ πιστός πρέπει νά βρίσκεται κοντά στόν πνευματικό του. Εἶναι ὅπως ὁ ἄρρωστος πού βρίσκεται κοντά στό γιατρό. Ἄς ποῦμε ἕνα παράδειγμα. Ἄν κάποιος πονᾷ κάπου καί ὁ γιατρός τοῦ σύστησε νά βάλει ἕνα ἔμπλαστρο, δέν μπορεί νά ξαναβάλει ἔμπλαστρο, ὅταν μετά ἀπό λίγο καιρό ξαναπονέσει στό ἴδιο μέρος τοῦ σώματος, χωρίς νά τόν ἐξετάσει ὁ γιατρός. Ἄν τή δεύτερη φορά ἔχει πυρετό, μπορεί ὁ γιατρός νά τοῦ συστήσει κομπρέσα. Πρέπει ὅμως νά τόν ἐξετάσει. Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τόν πνευματικό». Καί ἄλλη φορά εἶπε: «Τό ἴδιο πνευματικό νόσημα μπορεί νά χρειάζεται ἄλλη θεραπεία τή μία φορά καί ἄλλη τήν ἄλλη».

κη'. Σέ ἱεροσπουδαστές πού τόν ἐπεσκέφθηκαν καί τόν ρώτησαν σχετικά μέ τόν ἀγώνα ἐναντίον τοῦ κακοῦ πού ὑπάρχει στόν κόσμο καί τίς δαιμονικές ἐνέργειες πού δέχονται, ὁ Γέροντας εἶπε: «Ἀκοῦστε, δέν εἶναι ὅλα τά πράγματα δαιμονικά. Ἄς ποῦμε ὁ καφές. Ὁ καφές δέν εἶναι δαιμονικός. Ὅταν ὅμως πιεῖ κανεῖς πολλούς καφέδες, ἀρχίζει νά κλονίζεται τό νευρικό του σύστημα καί νά καταφεύγει στούς ψυχιάτρους. Δέν λέω, νά ὑπάρχουν καί αὐτοί, ἀλλά ὅταν ὑπάρχουν καλοί πνευματικοί δέν χρειάζονται ψυχίατροι. Τό ἴδιο γίνεται καί μέ τό κρασί. Τό κρασί εἶναι ἁγιασμένο, εὐλογημένο. Ὅταν ὅμως πιεῖς πολύ, χάνεις τόν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ σου καί τότε ὁ διάβολος βρίσκει εὐκαιρία καί ἐκμεταλλεύεται αὐτή τήν κατάσταση».

η'. Οί σύγχρονοι χριστιανοί

α'. Είπε ό Γέροντας: «Όποιος δέν συλλαμβάνει τό νόημα τής ζωής, μοιάζει μέ γερή μηχανή πού ἔχει παγωμένα λάδια. Εἶναι ἄνθρωπος χωρίς ἰδανικά, χωρίς πνεῦμα θυσίας. Ἡ καρδιά του εἶναι παγωμένη».

β'. Εἶπε ό Γέροντας: «Ἡ μεγαλύτερη ἀρρώστια στήν ἐποχή μας εἶναι οἱ μάταιοι λογισμοί τῶν κοσμικῶν ἀνθρώπων, πού φέρνουν τό ἄγχος. Τή θεραπεία τή δίνει μόνο ό Χριστός μέ τήν ψυχική γαλήνη, ἀρκεῖ νά μετανοήσει ό ἄνθρωπος καί νά στραφεῖ στό Χριστό».

γ'. Ὁ π. Παῖσιος ἐπισημαίνει ἕναν πνευματικό κίνδυνο πού προέρχεται ἀπ' τό κοσμικό πνεῦμα, τό ὁποῖο ἐπικρατεῖ στούς χριστιανούς τής ἐποχῆς μας. Σύμφωνα μέ τό Γέροντα οἱ ἄνθρωποι χαλαρώνουν πνευματικά καί τό ὀρθόδοξο ἀγωνιστικό πνεῦμα τής Ἐκκλησίας μας τείνει νά χαθεῖ. «Αὐτό θά πρέπει νά τό προσέξουμε, διότι ἔκτός ἀπό τό πολύ χαλάρωμα πού παρουσιάζεται, ἔφθασαν δυστυχῶς σέ τέτοιο σημεῖο οἱ σημερινοί ἄνθρωποι, πού κάνουν καί νόμους ἀκόμη χαλαρούς καί τούς ἐπιβάλλουν καί στούς ἀγωνιζόμενους νά τούς ἐφαρμόσουν. Γι' αὐτό οἱ ἀγωνιζόμενοι ὄχι μόνο δέν πρέπει νά ἐπηρεάζονται ἀπ' τό κοσμικό πνεῦμα, ἀλλά καί νά μή συγκρίνουν τόν ἑαυτό τους, μέ τούς κοσμικούς καί νομίζουν ὅτι εἶναι ἅγιοι καί μετά χαλαρώνουν καί καταλήγουν χειρότεροι κι ἀπ' τούς πῖό κοσμικούς».

δ'. Σέ ἐπισκέπτες του, κυρίως νέους, ό Γέροντας διευκρίνισε ποιό εἶναι τό κοσμικό πνεῦμα καί ποιό εἶναι τό πνευματικό. Εἰδικότερα εἶπε: «Υπάρχει τό πνευματικό καί τό κοσμικό πνεῦμα, ὅπως υπάρχουν τά πνευματικά καί τά κοσμικά κριτήρια στήν κοινωνία

μας. Βέβαια τά κοσμικά κριτήρια νικοῦν τά πνευματικά. Στήν ἐποχή μας ὅποιος ἔχει πνευματικά κριτήρια, ἔχει λιγότερα δικαιώματα στήν κοινωνία μας. Ἐνῶ ἀντίθετα, ὅποιος ἔχει κοσμικά κριτήρια, ἔχει περισσότερα δικαιώματα στόν κόσμο. Ἔχει δύναμη νά χτυπάει, ν' ἀδικεῖ, νά βρίζει, νά κάνει ὅ,τι θέλει καί νά πετυχαίνει ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει πνευματικά κριτήρια ἔχει καί πνευματική λογική. Τά κριτήριά του πρέπει νά εἶναι πνευματικά, ὄχι κοσμικά. Ὁ πνευματικός ἄνθρωπος πρέπει νά εἶναι ἀδιάφορος γιά τά κοσμικά κριτήρια».

ε'. Τό κοσμικό πνεῦμα εἶναι ἡ μεγάλη ἀπειλή τῶν ὀρθοδόξων. Ἀκόμη καί ὁ μοναχισμός ἀπειλεῖται. Ἡ ἀντιμετώπισή του εἶναι μιά δύσκολη ὑπόθεση καί ἐπιβάλλεται ὁ καθένας ν' ἀντισταθεῖ μέ πρακτικούς τρόπους. Ὁ Γέροντας ἀνησυχεῖ πολύ γιά τό φαινόμενο καί συχνά συμβουλεύει τούς χριστιανούς τοῦ κόσμου, ἀλλά καί τούς μοναχοῦς, νά προσέχουν ἀπ' τόν ὑπουλο αὐτόν ἐχθρό. Εἰδικότερα ἔγραψε τά ἑξῆς: «Τό πολύ κοσμικό πνεῦμα πού ἐπικρατεῖ στόν σημερινό ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος ἔχει στρέψει ὅλη τήν προσπάθεια στό πῶς θά ζήσει καλύτερα, μέ μεγαλύτερη ἄνεση καί λιγότερο κόπο, δυστυχῶς ἔχει ἐπιδράσει καί τούς περισσότερους πνευματικούς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν καί αὐτοί πῶς ν' ἀγιάσουν μέ λιγότερο κόπο, πράγμα πού δέν γίνεται ποτέ, γιατί «οἱ Ἅγιοι ἔδιναν αἷμα καί ἐλάμβαναν πνεῦμα». Καί ἐνῶ χαίρεται κανεῖς τώρα γιά τήν μεγάλη αὐτή στροφή πρὸς τούς Ἅγίους Πατέρες καί τό Μοναχισμό καί θαυμάζει τούς ἀξιόλογους νέους, πού ἀφιερώνονται μέ ἰδανικά, συγχρόνως ὁμως καί πονάει, γιατί βλέπει ὅλο αὐτό τό καλό ὑλικό νά μή βρίσκει τό ἀνάλογο πνευματικό προζύμι, καί

ἔτσι δέν ἀνεβαίνει ἡ πνευματική αὐτή ζύμη καί καταλήγει νά γίνεται σάν τό λειψό ψωμί».

στ'. Οἱ «καλλιεργημένοι» χριστιανοί τῆς ἐποχῆς μας δέν δέχονται τά θαύματα τῶν Ἁγίων. "Ὅ,τι προσκρούει στήν τετράγωνη λογική τους τό ἀπορρίπτουν. Οἱ παλιοί δέχονταν τά θαύματα, γιατί ἦταν ταπεινοί. Ὁ Γέροντας εἶπε σχετικά: «Στήν ἐποχή μας πού ἔχουν ἀυξηθεῖ οἱ γνώσεις, ἡ λογική δυστυχῶς κλόνισε τήν πίστη τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά θεμέλια καί γέμισε τίς ψυχές ἀπό ἐρωτηματικά καί ἀμφιβολίες. Ἐτσι ἐπόμενο εἶναι νά στερούμεθα τά θαύματα, γιατί τό θαῦμα τό ζεῖς καί δέν ἐξηγεῖται μέ τή λογική».

ζ'. Οἱ κοσμικοί ἄνθρωποι ἐνδιαφέρονται γιά τά ἐξωτερικά, ἐνῶ τά ἐσωτερικά δέν τά ὑποψιάζονται καθόλου. Τή νοοτροπία τους ὁ Γέροντας τήν ἐκφράζει μέ τό ἐξῆς παράδειγμα: «Οἱ κοσμικοί ἄνθρωποι δέν θέλουν νά ὑπάρχουν στήν αὐλή τους σκουπίδια, γι' αὐτό σκουπίζουν καί συγυρίζουν τήν αὐλή τους ὥστε νά μήν ὑπάρχει τίποτα. Τά σκουπίδια πού μαζεύουν τά βάζουν μέσα στό σπίτι τους γιά νά μή φαίνονται στήν αὐλή. Ἐτσι κάνουν οἱ κοσμικοί. Μέσα ἄς ὑπάρχουν σκουπίδια. Ἐξω ὅμως ὄχι, γιατί τά βλέπουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀντίθετα οἱ πνευματικοί ἄνθρωποι καθαρίζουν μέσα τό σπίτι, πετᾶνε τά σκουπίδια καί ἀδιαφοροῦν γιά τό τί θά ποῦν οἱ ἄλλοι».

η'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἡ εὐκολία γεννάει δυσκολίες. Κάποτε ἦρθε ἐδῶ ἓνας καί μέ ρωτοῦσε τί νά κάνει, γιατί ἔχει τρία αὐτοκίνητα καί ἀντιμετωπίζει πολλά ἔξοδα καί δυσκολίες. Τοῦ εἶπα νά περιοριστεῖ στό ἓνα αὐτοκίνητο καί νά κάνει λίγες μετακινήσεις, γιατί τά πολλά αὐτοκίνητα πού τά ἀγοράζουμε γιά εὐκολία μᾶς δημιουργοῦν δυσκολίες. Ἐχουμε συνεργεῖα,

μηχανές, καύσιμα και πιθανά τρακαρίσματα. "Όσο πιο πολλές ευκολίες αποκτούμε, τόσο περισσότερες δυσκολίες έχουμε».

θ'. Για το ίδιο θέμα, είπε ο Γέροντας: «Παλιότερα οι άνθρωποι είχαν στο ζωνάρι ένα μαχαίρι, «λεβέντη» τό λέγανε, και κόβανε ό,τι ήθελαν. Τώρα έβγαλαν μηχανήματα και τά χέρια τους μένουν αδούλευτα, γι' αυτό τούς πονάνε και κάνουν μασάζ». Πρόσφατα έγραψε για την αιχμαλωσία του ανθρώπου απ' τις μηχανές τό έξης: «Έπειδή οι ανθρώπινες ευκολίες ξεπέρασαν τά όρια, έγιναν δυσκολίες. Πλήθυναν οι μηχανές, πλήθυνε ό περισπασμός, έκαναν και τόν άνθρωπο μηχανή, και τώρα οι μηχανές και τά σίδερα κάνουν κουμάντο και τόν άνθρωπο, γι' αυτό έγιναν και οι καρδιές των ανθρώπων σιδερένιες».

ι'. Είπε ο Γέροντας: «Ο σύγχρονος άνθρωπος μέ τά φάρμακα σκότωσε τά τριζόνια πού έδιωχναν τά κουνούπια. Τώρα έφτιαξε τριζόνια μέ μπαταρίες και υπέρηχους. Τί να πει κανείς». Και για τις γεωργικές καλλιέργειες είπε: «Ο άνθρωπος μέ τά φάρμακα χάλασε τή φύση. Τώρα τρώμε ντομάτες και άγγουράκια τό Γενάρη μήνα. Αυτό δέν είναι καλό. Τά φάρμακα και οι όρμόνες βλάπτουν».

ια'. Είπε ο Γέροντας: «Ο άνθρωπος σήμερα χάλασε τή φύση. Βλέπεις έδω στο "Άγιον Όρος τά δέντρα να είναι πολύ ώραϊα. Άλλα είναι μικρά, άλλα μεγαλύτερα. Τό πράσινο επίσης τό βλέπεις σε πολλές αποχρώσεις. Όλα έχουν ποικιλία. Ένω περνάς απ' τή Χαλκιδική, όπου ο άνθρωπος φυτεύει τά δέντρα, και βλέπεις να μοιάζουν μέ τούς Ίταλούς στρατιώτες του 1940. Έκει είναι όμοιόμορφα και δέν έχουν όμορφιά».

ιβ'. Ἀπό συνομιλία τοῦ Γέροντα μέ κοσμικούς ἐπισκέπτες του:

—Γέροντα, ἀντιμετωπίζουμε πολλά οἰκογενειακά προβλήματα.

—Δυσκολεύουμε πολύ τή ζωή μας μέ τό ἀσυλλόγιστο κυνήγι τῶν ἀγαθῶν. Δέν ἐννοοῦμε νά τό πάρουμε ἀπόφαση ὅτι ὅσο πιά πολλά ἀγαθά ἔχουμε, τόσο πιά πολλά προβλήματα προσθέτουμε στόν ἑαυτό μας καί τήν οἰκογένειά μας.

—Ποιά προβλήματα ἀκριβῶς ἐννοεῖς, Γέροντα, ὅτι μᾶς δημιουργεῖ τό ἀσυλλόγιστο κυνήγι τῶν ἀγαθῶν;

—Φορτωνόμαστε μέ περιττό ἄγχος καί χάνουμε τήν πολύτιμη ἡρεμία μας. Σκορπιζόμαστε. Ἀναγκάζεται ἡ γυναίκα νά δουλεύει, γιατί δῆθεν δέν μᾶς φτάνουν τά λεφτά, μέ ἀποτέλεσμα νά στεροῦνται τά παιδιά μας τή μάνα τους. Μέ λίγα λόγια χάνουμε τό στόχο μας σάν οἰκογένεια.

—Κι ὅμως οἱ περισσότεροι αὐτή τήν ψευδαίσθηση ἔχουμε, ὅτι δέν τά βγάζουμε πέρα καί γι' αὐτό δουλεύουν ὅλο καί περισσότερο οἱ γυναῖκες.

—Δέν τά βγάζουμε πέρα, γιατί θέλουμε νά ἔχουμε βίντεο, τηλεόραση, καινούριο αὐτοκίνητο, στολίδια πολλά καί μετά μᾶς πιάνει ἄγχος. Καί δέν σταματᾶμε πουθενά. Θέλουμε ὅλο καί περισσότερα, μέ ἀποτέλεσμα νά παραμελοῦμε τά παιδιά μας. Μεγάλο λάθος. Πρέπει νά τό καταλαβαίνουμε. Νά ἀπασχολεῖται μόνο τό ἕνα μέλος τῆς οἰκογένειας καί νά ἀρκούμαστε στά λίγα. Τότε δέν θά ὑπάρχει πρόβλημα.

ιγ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἐνας γέρος 78 ἐτῶν πού ἡ γυναίκα του δέν εἶχε σαράντα μέρες πεθαμένη, μοῦ ζήτησε νά προσευχηθῶ γιά νά τόν βοηθήσει ὁ Θεός νά βρεῖ μιά νέα γυναίκα καί θρησκευόμενη γιά νά ξαναπαντρευτεῖ. Μά, τοῦ λέω, τί πράματα σκέφτεσαι. Δέν

βλέπεις ἔδῶ τούς καλόγερους, οἱ ὅποιοι ἀφιέρωσαν ὅλη τους τή ζωή στήν παρθενία ἀπό μικρά παιδιά; Κι ἐσύ ζητᾷς νά παντρευτεῖς πάλι; Μά πότε θ' ἀσχοληθεῖς καί λίγο μέ τήν ψυχή σου; Τί νά πεῖ κανένας. Εἶδατε τί σκεφτόταν;».

ιδ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὅσο ἀπομακρύνονται οἱ ἄνθρωποι ἀπ' τή φυσική ζωή, τήν ἀπλή, καί προχωροῦν στήν πολυτέλεια, αὐξάνουν καί τό ἀνθρώπινο ἄγχος. Καί ὅσο προχωρεῖ ἡ κοσμική εὐγένεια, τόσο χάνεται καί ἡ ἀπλότητα, ἡ χαρά καί τό φυσικό χαμόγελο».

ιε'. Ὁ Γέροντας ἀπευθυνόμενος σέ κοσμικούς εἶπε: «Ἐάν ἐσεῖς οἱ λαϊκοί μπορούσατε νά συνειδητοποιήσετε τούς κινδύνους μέσα στους ὁποίους ζεῖτε, θά προσευχόσαστε δέκα φορές περισσότερο ἀπό ἐμᾶς τούς μοναχούς».

ιστ'. Σέ ἐπισκέπτη του πού εἶχε συχνά πονοκεφάλους, εἶπε ὁ Γέροντας: «Νά προσέξεις πολύ ἐσύ. Μπορεῖ νά πάθεις τίποτε χειρότερο. Νά πᾶς στό σοῦπερ-μάρκετ νά ἀγοράσεις λίγη ἀδιαφορία. Νά ξέρεις ἀκόμη ὅτι δέν φτάνει ἡ πίστη μόνο. Χρειάζεται ἐμπιστοσύνη στό Θεό».

ιζ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Παλιά οἱ ἄνθρωποι μπόλιαζαν ἄγρια δέντρα στά μονοπάτια γιά νά τρῶνε τούς καρπούς τους οἱ ἐρχόμενες γενιές καί νά συγχωροῦν τά πεθαμένα τους. Σήμερα ὅλοι κοιτάζουν νά βολευτοῦν προσωπικά καί τελικά δέν βολεύεται κανένας».

ιη'. Νοσταλγώντας ὁ π. Παῖσιος παλιότερες ἐποχές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἀλλά καί τοῦ κόσμου γενικότερα, γράφει τά ἑξῆς ἀξιοπρόσεκτα: «Πρὶν ἀπό εἴκοσι χρόνια εὑρίσκει κανεῖς ἀκόμη τήν ἀπλότητα ἀπλωμένη

στό Περιβόλι τῆς Παναγίας, καί ἐκεῖνο τό ἄρωμα τῆς ἀπλότητος τῶν Πατέρων μάζεψε τοὺς εὐλαβεῖς ἀνθρώπους, πού μιμοῦνταν τίς μέλισσες, καί τοὺς ἔτρεφε καί αὐτοὶ μετέφεραν καί στοὺς ἄλλους ἀπ' τὴν πνευματικὴ αὐτὴ εὐλογία γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν. Ἀπ' ὅπου δηλαδή κι ἂν περνοῦσες θ' ἄκουγες νὰ διηγοῦνται θαύματα καί οὐράνια γεγονότα, πολὺ ἀπλά, γιατί τά θεωροῦσαν πολὺ φυσιολογικά οἱ Πατέρες. Ζώντας λοιπόν σ' αὐτὴ τὴν πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Χάριτος, ποτέ δέν περνοῦσε λογισμὸς ἀμφιβολίας γιὰ ὅσα ἄκουγες, γιατί καί ὁ ἴδιος κάτι θά ἔβλεπες ἀπ' αὐτά. Ἀλλά οὔτε καί περνοῦσε λογισμὸς γιὰ νὰ σημειώσεις ἢ νὰ κρατήσεις στή μνήμη σου τά θεῖα ἐκεῖνα γεγονότα γιὰ τοὺς μεταγενεστέρους, γιατί νόμιζες ὅτι θά συνεχισθεῖ ἐκείνη ἡ πατερικὴ κατάσταση. Ποῦ νὰ ἤξερες ὅτι μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ περισσότερος κόσμος θά παραμορφωθεῖ ἀπ' τὴν πολλὴ μόρφωση καί ἡ ἀπιστία θά φθάσει σέ τέτοιο σημεῖο πού θά θεωροῦνται τά θαύματα γιὰ παραμύθια τῆς παλιᾶς ἐποχῆς;».

ιθ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Μόνο ἡ συμφιλίωση μὲ τὸν Θεὸ μπορεῖ νὰ φέρει τὴν εἰρήνη».

Θ'. Περὶ δοκιμασιῶν

α'. Ἐγραψε ὁ Γέροντας: «Ὅσοι γεννήθηκαν ἀνάπηροι ἢ ἔγιναν ἀνάπηροι ἀπὸ ἄλλους ἢ ἀπὸ δική τους ἀπροσεξία, ἐάν δέν γογγύζουν, ἀλλὰ δοξάζουν ταπεινά τὸ Θεὸ καί ζοῦν κοντὰ στό Χριστό, μὲ τοὺς Ὁμολογητὰς θά τοὺς κατατάξει ὁ Θεός».

β'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Κάποτε μοῦ ἤρθε ἐδῶ ἓνας πονεμένος πατέρας πού εἶχε τό γιό του μὲ λευχαιμία

καί μου ζήτησε νά προσευχηθῶ. Τοῦ εἶπα: Ἐγώ κάτι θά κάνω, ἀλλά πρέπει νά σύ νά βοηθήσεις. Βέβαια δέν ξέρεις ἀπό πνευματικά. Ἀπλῶς νά κόψεις τό τσιγάρο. Πρόθυμα τό δέχτηκε καί φεύγοντας μέ εὐχαρίστησε. Τό παιδί ἄρχισε νά καλυτερεύει μέρα μέ τή μέρα. Ὁ πατέρας ἔβλεπε τό θαῦμα, μέ τόν καιρό ὅμως ξεχάστηκε καί ξανάρχισε τό κάπνισμα. Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ ὑποτροπή τῆς ἀσθένειας τοῦ παιδιοῦ. Μετά ἀπό δύο χρόνια ἦρθε πάλι ὁ πατέρας καί μου διηγήθηκε τί συνέβη. Τόν ρώτησα γιατί ἄφησε τόν πνευματικό ἀγῶνα. Τοῦ εἶπα ὅτι ὁ Θεός θέλει νά δεῖ καί κάποια προσπάθεια. Ἔτσι εἶναι. Δέν φτάνει μόνο ἡ προσευχή τοῦ ἄλλου. Χρειάζεται κι ἐμεῖς νά προσπαθοῦμε καί νά προσευχόμαστε».

γ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἐπάρχει πολλή δυστυχία στόν κόσμο πού τήν ἀγνοοῦμε. Ὁ Θεός δέν ἐπιτρέπει δοκιμασίες ἀπ' τίς ὁποῖες δέν θά βγεῖ κάτι καλό. Ὄταν ὁ ἀνάπηρος δεχθεῖ μέ χαρά τή δοκιμασία του, ὁ Θεός θά τόν κατατάξει μέ τούς ὁμολογητές».

δ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ Θεός μᾶς δίνει πολλές εὐκαιρίες γιά νά κερδίσουμε τόν Παράδεισο. Ἐμεῖς ὅμως αὐτές τίς εὐκαιρίες δέν τίς δεχόμαστε, τίς διώχνουμε. Νά δεχόμαστε ὅλες τίς δοκιμασίες μέ ὑπομονή καί ταπείνωση εὐχαριστώντας καί δοξάζοντας τό Θεό. Νά προσπαθοῦμε νά εἴμαστε πάντα κοντά στό Θεό καί νά μήν ἀπομακρυνόμαστε ἀπ' Αὐτόν, γιατί μακριά ἀπ' τό Θεό σωτηρία δέν ὑπάρχει».

ε'. Εἶπε πάλι ὁ Γέροντας: «Ὁ Θεός ἐπιτρέπει στόν ἄνθρωπο διάφορες δοκιμασίες, ἀσθένειες, ζημιές καί ἄλλα καί ἀπ' τούς γύρω μας ἀνθρώπους συκοφαντίες, ὕβρεις, ἀδικίες. Ἐμεῖς πρέπει νά τίς δεχόμαστε μέ ὑπομονή, χωρίς στενοχώρια, σάν εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ὄταν

κάποιος μᾶς ἀδικεῖ, πρέπει νά χαιρόμαστε καί νά θεωροῦμε αὐτόν πού μᾶς ἀδικεῖ μεγάλο εὐεργέτη, διότι γίνεται αἰτία ἀποταμιεύσεώς μας στήν ἄλλη ζωή. Μέ τις δοκιμασίες πού ἐπιτρέπει ὁ Θεός μᾶς κάνει νά ἐτοιμαζόμαστε γιά τήν οὐράνια Βασιλεία Του, ἔχοντας στό χέρι τό διαβατήριό τῶν δοκιμασιῶν».

στ'. Ἐγραψε ὁ Γέροντας: «Ὁ Θεός ἐπιτρέπει νά συκοφαντοῦνται μερικοί δίκαιοι γιά νά μήν ἀπελπίζονται οἱ ἔνοχοι. Ἡ πολλή ἀγάπη τοῦ Θεοῦ γιά νά μήν ἀπωλεσθεῖ καμιά ἀδύνατη ψυχή, ἐπιτρέπει νά κατηγοροῦνται καί νά συκοφαντοῦνται καί δίκαιοι, ἀλλά στό τέλος φανερώνεται ἡ ἀλήθεια».

ι'. Διάφορα

α'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Πολλές φορές ζητᾶμε ἀπό τό Θεό τό ἕνα καί τ' ἄλλο κι Ἐκεῖνος δέν μᾶς ἀπαντάει. Γιά ν' ἀπαντήσῃ τό αἴτημά μας καί νά μᾶς δώσει ὅ,τι τοῦ ζητᾶμε, πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νά ἔχουμε ταπείνωση. Ὅλοι μας, μικροί καί μεγάλοι, ἔχουμε πολύ ἐγωισμό καί δέν δεχόμαστε ὑπόδειξη καί παρατήρηση. Ὅλα τά γνωρίζουμε, εἴμαστε ὅλοι σοφοί. Ὅταν μᾶς κυριεύει ὁ ἐγωισμός, μικρό θέμα μέγάλος καυγᾶς. Ἀνοίγουμε τήν πόρτα στό σατανά, μπαίνει μέσα στήν οἰκογένεια καί τήν διαλύει. Ὅ,τι βλέπετε καί ἀκοῦτε ἐκείνη τή στιγμή ἀφῆστε το ἀπαρατήρητο. Ἡ συμβουλή σας δέν βοηθάει, ἀνάβει περισσότερο τή φωτιά. Μόνο κάνετε λίγη ὑπομονή, λίγη προσευχή κι ὅταν ἡρεμήσῃ ὁ ἄλλος, θά ὑπάρξῃ συνεννόηση. Ὁ ψαράς δέν βγαίνει νά ψαρέψῃ μέ φουρτούνα, περιμένει νά γαληνέψῃ ἡ θάλασσα».

β'. Είπε ὁ Γέροντας σχετικά μέ τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἠθικῶν σκανδάλων πού ξεσποῦν: «Χρειάζεται προσοχή. Πρέπει νά βοηθηθεῖ ὁ ἀδελφός. Νά δεχόμαστε τά ὅσα λέει γιά νά δικαιολογηθεῖ καί νά προσπαθοῦμε νά τόν βοηθήσουμε μέ τήν ἀγάπη. Ἐάν ὅλοι τόν περιφρονήσουν, τότε τί θά γίνει; Δέν ὑπάρχει δρόμος καί γιά τό φεγγάρι, γιά νά καταφύγει ἐκεῖ. Θέλει προσοχή καί ἀγάπη. Πρέπει νά μπαίνουμε ἐμεῖς στή θέση τοῦ ἄλλου γιά νά καταλαβαῖνουμε τί πρέπει νά γίνει».

γ'. Ἀποφθέγματα τοῦ Γέροντα:

«Οὔτε τό Ἔθνος θά χαθεῖ οὔτε ἡ Ὁρθοδοξία».

«Προσέξτε πόσο ὠραῖα εἶναι τ' ἀστέρια. Δεῖτε καί τά φῶτα μιᾶς πόλης. Δέν συγκρίνονται. Τά φῶτα εἶναι κουραστικά, γιατί δέν ἔχουν ὁμορφιά».

«Σέ λίγο οἱ ἄνθρωποι θά μπαίνουν μέσα στό βλῆμα καί θά φτάνουν σέ ἐλάχιστα λεπτά στή Γαλλία. Αὐτά δέν εἶναι σωστά. Αὐτά εἶναι τρέλα».

«Τό χάρισμα πού μᾶς ἔδωσε ὁ Θεός δέν πρέπει νά τό κάνουμε δικό μας. Νά τό διαθέτουμε στούς ἄλλους. Ὅταν τό κάνουμε δικό μας, μπαίνει ὁ ἐγωισμός καί ἡ ὑπερηφάνεια καί τότε θά χρειαστεῖ νά ξελασκάρει τή βίδα ὁ Χριστός γιά νά ταπεινωθοῦμε».

δ'. Ρώτησα τό Γέροντα ἄν θά ἔρθει στήν Κόνιτσα νά τόν δοῦμε ἀπό κοντά κι ἐκεῖνος εἶπε: «Μπά, τό αὐτοκίνητο τώρα πάλιωσε καί χάλασε. Καί τώρα πού εἶναι χαλασμένο ἔχει πολλούς ἐπιβάτες...».

ε'. Σέ ἐρώτηση ποιό κόμμα πρέπει νά ψηφίζουν οἱ χριστιανοί, ὁ Γέροντας ἀπάντησε ἀλληγορικά: «Νά προτιμᾶτε τίς ἐλιές πού δέν ἔχουν δάκο. Ἐάν δέν ὑπάρχουν τέτοιες, νά προτιμᾶτε ἐκεῖνες πού ἔχουν λιγότερο δάκο. Φαίνονται αὐτές ποιές εἶναι».

στ'. Είπε ὁ Γέροντας: «Λαβαίνω πολλά γράμματα ἀπό καρκινοπαθεῖς, καρδιοπαθεῖς καί ψυχασθενεῖς. Μοῦ ζητοῦν νά προσευχηθῶ. Ὑπάρχει πολὺς πόνος. Στά γράμματα δέν ἀπαντῶ. Εἶναι πολλά καί δέν προλαβαίνω».

ζ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Οἱ νεορθόδοξοι προσπαθοῦν νά δικαιολογήσουν τά λάθη τῆς ζωῆς τους, μέ τά πατερικά κείμενα. Παρερμηνεύουν τήν Ἁγία Γραφή γιά νά δικαιολογήσουν τόν παλαιό ἄνθρωπο. Δικαιολογοῦν τίς ἁμαρτίες τους μ' ἓνα χριστιανισμό νοθευμένο καί προσαρμοσμένο στά μέτρα τους».

η'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ὁ διάβολος μᾶς φέρνει πάντα γιά παράδειγμα τόν χειρότερό μας». Καί ἄλλοτε εἶπε: «Τό μεγάλο μυστικό τό κρύβει ὁ διάβολος».

θ'. Ἀπευθυνόμενος σέ ἱεροσπουδαστές εἶπε ὁ Γέροντας: «Οἱ παπάδες δέν κοιτάζουν νά γεμίσουν τίς μικρές ἐκκλησίες, ἀλλά θέλουν νά φτιάξουν μεγάλες γιά νά φανοῦν ὅτι κάνουν ἔργα».

ι'. Χρήσιμες νουθεσίες τοῦ Γέροντα, ιδίως σέ πνευματικούς καί γονεῖς: «Τό δεντράκι δένεται ἀπαλά μέ χόρτο καί ὄχι μέ σύρμα, γιατί πληγώνεται ὁ φλοιός καί κατσιάζει (συρρικνώνεται). Καί ὁ περιορισμός τοῦ ἀρχαρίου νά εἶναι ἀπαλός καί νά γίνεται μέ καλοσύνη». «Ὁ νέος πού ἔχει ζωηράδα καί ἐγωισμό δέν πρέπει νά ταπεινώνεται ἀπότομα ἀπ' τό Γέροντα, γιατί πετάει παραφυάδες, ὅπως τό νέο δέντρο πού ἔχει πολλούς χυμούς».

ια'. Ἰδιαίτερα χρήσιμη ἢ ἀκόλουθη συμβουλή τοῦ Γέροντα: «Ἐνῶ τό πνευματικό σου δέντρο εἶναι μικρό καί τά κλωνάρια του χαμηλά, δέξου τό πνευματικό φράξιμο καί δέσιμο τοῦ περιορισμοῦ μέ χαρά, γιά νά

μήν κουτσουρευτείς και ἀχρηστευθεῖς ἀπ' τὰ κατσίκια. Κάνε ὑπομονή νά μεγαλώσεις πνευματικά γιά νά τρέφεις μέ τούς καρπούς σου και νά δροσίσεις μέ τή σκιά σου».

ιβ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Μιά εἶναι ἡ ἀξία τῆς ζωῆς, ἡ οἰκογένεια. Μόλις σβήσει ἡ οἰκογένεια, θά σβήσει ὁ κόσμος. Δεῖχνε ἀγάπη και πέρα ἀπό τήν οἰκογένειά σου». Και ἄλλη φορά εἶπε: «Ὅταν χαλάσει ἡ οἰκογένεια, χαλοῦν ὅλα και ὁ κλῆρος και ὁ μοναχισμός».

ιγ'. Γιά τίς συνήθεις διαφωνίες τῶν συζύγων ὁ Γέροντας εἶπε: «Και οἱ δύο σύζυγοι πρέπει νά ἔχουν τόν ἴδιο πνευματικό. Γιά νά ἐφαρμόσουν ἀπόλυτα δύο ξύλα πρέπει νά πλανιστοῦν μέ τήν ἴδια πλάνη». Και ἄλλη φορά εἶπε: «Οἱ σύζυγοι πρέπει νά ἔχουν πνευματικό, γιατί ἀγώνας δίχως διαιτητή δέν γίνεται».

ιδ'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Ἡ γέννηση τῶν παιδιῶν εἶναι εὐκόλη. Ἡ ἀναγέννηση εἶναι δύσκολη».

ιε'. Εἶπε ὁ Γέροντας: «Τό κράτος πολλές φορές ἀπό ἀετός που πρέπει νά εἶναι, γίνεται κόρακας πού κατασπαράσσει τούς πολίτες του. Μπορεῖ μέ τὰ λόγια νά κόβεται γι' αὐτούς, ἀλλά δέν κάνει τίποτε».

ιστ'. Σέ ἱεροσπουδαστές ὁ Γέροντας εἶπε: «Νά φροντίσετε νά γίνετε ἱερεῖς και ὄχι παπάδες. Νά γίνετε ἐπίσκοποι και ὄχι δεσποτάδες. Γιατί ἄλλο πράγμα εἶναι ὁ παπάς και ἄλλο ὁ ἱερέας, ὅπως ἄλλο δεσπότης και ἄλλο ἐπίσκοπος».

ιζ'. Στήν ἐποχή μας γίνεται πολὺς λόγος περί μαγείας, γι' αὐτό παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον μιά διήγηση τοῦ Γέροντα, τήν ὁποία παραθέτω ὅπως τήν κατέγραψε ἕνας ἐπισκέπτης του: «Τό παιδί δέχεται φο-

βερές δαιμονικές ἐνέργειες, ὅταν ὅμως εἶναι ἀγνό δέν
μπορεῖ νά τό πειράξει ὁ διάβολος. "Ὅταν ὅμως τό παιδί
ἀρχίσει νά μήν ὑπακούει στούς γονεῖς του καί νά ξε-
φεύγει, τότε ἀπομακρύνεται ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ. Πρέπει
νά ξέρετε ὅτι τά δαιμόνια σπρώχνουν τόν ἄνθρωπο
ἐξωτερικά. Γιά νά μποῦν μέσα του πρέπει ὁ ἄνθρωπος
νά τούς δώσει σοβαρή ἀφορμή. Ἄλλιῶς δέν μποροῦν
νά κάνουν τίποτα. Γιά νά σᾶς δώσω νά καταλάβετε
αὐτά πού λέω, θά σᾶς πῶ ἓνα χαρακτηριστικό γεγονός
μέ μία 40χρονη καθηγήτρια κι ἓνα 15χρονο μαθητή
της. Τό γεγονός μου τό ἔγραψε ἡ ἴδια πρίν λίγο καιρό.
Αὐτή λοιπόν ἦταν ἀνύπαντρη, γεροντοκόρη ὅπως λένε,
καί ἤθελε ἓνα 15χρονο μαθητή τοῦ Γυμνασίου. Πῆγε
λοιπόν σ' ἓνα μάγο γιά νά τόν κάνει δικό της μέ τά
μαγικά. "Ὅμως ἐπειδή τό παιδί ἦταν ἀγνό δέν μποροῦσε
ὁ μάγος νά τοῦ κάνει τίποτα, γι' αὐτό τήν συμβούλεψε
νά ρίξει τό παιδί στήν ἀμαρτία, ἔτσι ὥστε νά βροῦν
τόπο τά μαγικά, νά βροῦν δηλ. τήν πόρτα τῆς ψυχῆς
του ἀνοιχτή καί νά τό κάνει τότε ὅ,τι θέλει. "Ἐτσι
πῆρε τό παιδί στό σπίτι της, τό παραπλάνησε καί τό
ἔριξε στήν ἀμαρτία. Ἀμέσως βρῆκε εὐκαιρία ὁ διάβο-
λος καί μπήκε μέσα του. Ἄπ' ἐκείνη τή στιγμή τό
παιδί, κυριευμένο ἀπό τίς δυνάμεις τοῦ κακοῦ, ἔφτασε
σέ πολύ ἄσχημη κατάσταση, ἐξαντλημένο καί ἐξασθε-
νισμένο, κοντεύει νά πεθάνει. Δέν ἔχει ὄρεξη οὔτε νά
διαβάσει οὔτε νά πάει σχολεῖο, οὔτε νά φάει καί νά
κάνει κάτι. Καί μου γράφει τώρα, τοῦ διαβόλου ἡ γυ-
ναίκα, ὅτι λυπᾶται πολύ γιά τό παιδί πού εἶναι σέ
τέτοια κατάσταση καί θέλει νά προσευχηθῶ γι' αὐτό
κι ἀπό τήν ἄλλη δέν θέλει νά τό χάσει. "Ἄν τήν εἶχα
μπροστά μου, παρ' ὅλο πού δέν ἔχω χαστουκίσει ἄν-
θρωπο μέχρι τώρα, θά τίς ἔβγαζα τά μαλλιά τρίχα-τρί-
χα γιά τό κακό πού ἔκανε στό παιδί».

ιη'. Είπε ὁ Γέροντας: «Ποτέ νά μήν κατακρίνουμε. "Όταν βλέπουμε κάποιον νά πέφτει στήν ἄμαρτία, νά κλαῖμε καί νά παρακαλοῦμε τό Θεό νά τόν συγχωρέσει. "Όταν κρίνουμε τά σφάλματα τῶν ἄλλων, τότε ἡ ψυχική μας ὄραση δέν ἔχει καθαρίσει. Ἐκεῖνος πού βοηθάει τόν πλησίον του παίρνει βοήθεια ἀπ' τό Θεό. Ἐκεῖνος πού κατηγοράει τό συνάνθρωπό του μέ φθόνο καί κακία ἔχει κατήγορό του τό Θεό. Κανένα νά μήν κατακρίνουμε. "Όλους νά τούς θεωροῦμε ἁγίους καί μόνο τόν ἑαυτό μας ἁμαρτωλό. Ἡ κατάκριση δέν γίνεται μόνο μέ τό λόγο, ἀλλά καί μέ τό νοῦ καί μέ τήν ἐσωτερική διάθεση τῆς καρδιᾶς. Ἡ ἐσωτερική διάθεση δίνει τόν τόνο σ' αὐτό πού σκεφτόμαστε καί ἐκφράζουμε. Ὅπωςδήποτε εἶναι συμφερότερο νά εἴμαστε συγκρατημένοι στίς κρίσεις γιά νά μήν πέφτουμε τήν κατάκριση. Μέ ἄλλα λόγια ν' ἀποφεύγουμε νά πλησιάσουμε τή φωτιά, γιατί ἢ θά καοῦμε ἢ θά καπνιστοῦμε. Τό καλύτερο ἀπ' ὅλα εἶναι νά συνηθίσουμε στήν κατάκριση τοῦ ἑαυτοῦ μας καί νά πάψουμε νά ἀσχολοῦμεθα μέ τούς ἄλλους».

ια' Συζήτηση περί παιδων ἀγωγῆς

Ἀξιόλογη καί ἀξιοπρόσεκτη εἶναι ἡ συζήτηση πού εἶχε μέ τό Γέροντα ἕνας ἀδελφικός μου φίλος σχετικά μέ τή θρησκευτική ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Καταχωρῶ τά κυριότερα σημεῖα της:

—Πολλοί οἱ πειρασμοί καί οἱ κίνδυνοι γιά τούς νέους σήμερα, Γέροντα. Ἄνησυχοῦμε, παρόλο πού φροντίζουμε νά ἔχουμε τά παιδιά μας μέσα στήν Ἐκκλησία.

—Τά παιδιά πού ἔχουν ποτιστεῖ ἀπό μικρά στήν εὐσέβεια, μή τά φοβᾶστε. Καί νά ξεφύγουν λίγο, λόγω ἡλικίας, λόγω πειρασμῶν, θά ἐπανέλθουν. Εἶναι σάν τά κουφώματα πού τά περνᾶμε μέ τό λάδι καί δέν τά πιάνει ἡ σαπίλα.

—Ἀπό ποιά ἡλικία πιστεύεις, Γέροντα, ὅτι ἀρχίζουν τά παιδιά νά γίνονται δέκτες καί μέ ποιό τρόπο πρέπει νά ἐνεργοῦμε πάνω τους σάν γονεῖς, χωρίς νά ὑπάρχει κίνδυνος νά τά βλάψουμε ἀπό τυχόν ὑπερβολές;

—Πρῶτα πρῶτα τά παιδιά ἀντιγράφουν ἐμᾶς καί μάλιστα ἀπό μωρά. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα θά πρέπει νά ἐνεργοῦμε ἐπάνω τους ὅπως στά ρολόγια. Ὅσο παίρνει τό ἐλατήριό τους, τά κουρδίζουμε γρήγορα. Μετά σιγά σιγά, προσέχοντας νά μή σπάσουμε τό ἐλατήριό τους μέ το ζόρισμα.

—Πολλές φορές, Γέροντα, τά παιδιά ἀντιδροῦν σέ διάφορα θέματα εὐσέβειας.

—Ὅταν κάτι δέν πάει καλά, πάντα κάτι φταίει. Μήπως φταίει τό παράδειγμά μας; Μήπως φταῖνε τίποτε κακά θεάματα, τίποτε ἄσχημες πράξεις, ἄσχημα λόγια μέσα στό σπίτι; Πάντως τήν εὐσέβεια τή δίνουμε στά παιδιά μέ τό γάλα καί ὄχι μέ τήν ξηρά τροφή. Ποτέ μέ πίεση καί προσταγή. Καί προπαντός μέ τό παράδειγμά μας.

—Στίς περιπτώσεις τῶν κακῶν πράξεων τό ξύλο φέρνει ἀποτέλεσμα;

—Νά τό ἀποφεύγουμε ὅσο μπορούμε. Οὔτε ἐκεῖνα τά μή μή συνέχεια. Τοῦ παιδιοῦ νά τοῦ δίνουμε νά καταλαβαίνει. Νά ξέρει πότε κάνουμε κάτι καί πότε δέν κάνουμε. Μόνο τότε τό φέρνουμε σέ λογαριασμό.

—Γέροντα, παρ' ὅλο πού τά ἀκολουθοῦμε ὅλα αὐτά ἐκεῖνα γίνονται ἀτίθασα. Μερικές φορές ξεπερνᾶ-

νε κάθε ὄριο. Δέν ξέρουμε τί νά κάνουμε.

—“Ας δίνουμε καμιά φορά τό κατσαβίδι καί στό Χριστό γιά νά ρυθμίζει τά πράγματα σφίγγοντας μερικές βίδες. Μή περιμένουμε νά τά κάνουμε ὅλα μόνοι μας.

—“Όταν, Γέροντα, τό παιδί εἶναι μέσα στήν Ἐκκλησία, ἀλλά μετά ἀπό κάποια ἡλικία ἀρχίζει ν’ ἀλλάζει συμπεριφορά, νά ξεφεύγει, πῶς πρέπει νά ἐνεργοῦμε;

—Μέ ἡρεμία. Ἄν εἶναι κάτι πολύ σοβαρό νά ἐπεμβαίνουμε. Νά παραβλέπουμε καί τίποτε γιά νά μὴν θυμώνει καί γίνεται χειρότερο.

—“Όταν ἓνα παιδί μπλέξει μέ κακές παρέες καί ἐγκαταλείψει τό σπίτι του, ἐνῶ δέν ἔχει πάρει πολύ Χριστό μαζί του, ὑπάρχουν ἐλπίδες νά ἐπανέλθει;

—Ἄγάπη πῆρε μέσα του; “Όταν μέσα στό σπίτι ὑπάρχει ἀγάπη καί τό ἴδιο τό παιδί τό περιβάλλουμε μέ ἀγάπη, καί νά φύγει καί νά μπλέξει μέ παρέες καί μέ γλέντια, θά δεῖ κάποια στιγμή ὅτι ἔξω δέν ὑπάρχει ἀγάπη. Θά δεῖ ὅτι ὑπάρχει παντοῦ ὑποκρισία καί θά γυρίσει στό σπίτι. Ἐνῶ ἂν θυμᾶται ἐχθρότητα καί μίσος, δέν θά τοῦ κάνει καρδιά νά πάρει τή στράτα τοῦ γυρισμοῦ.

—“Όταν γνωρίσουμε τό Χριστό ἀργά, δηλ. ἐνῶ τά παιδιά μας ἔχουν ἤδη μεγαλώσει, τί πρέπει νά κάνουμε γιά νά τά βάλουμε στό δρόμο τοῦ Θεοῦ;

—Ἐδῶ μόνο ἡ προσευχή φέρνει ἀποτέλεσμα. Πρέπει νά ζητήσουμε ἀπό τό Θεό μέ πολλή πίστη ἔλεος γι’ αὐτά τά παιδιά, πού δέν εὐθύνονται γιά τήν ἀπιστία τους. Νά ἀναγνωρίσουμε ὅτι ἡ εὐθύνη εἶναι μόνο δική μας, νά ταπεινωθοῦμε καί νά μετανοήσουμε εἰλικρινά καί ὁ Θεός θά τά βοηθήσει. Ἐχει Ἐκεῖνος τόν τρόπο του. Ὅλο καί κάποιο σωσίβιο θά τούς ρίξει γιά νά σωθοῦν.

Κεφάλαιο Γ΄

ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ

Όταν πρωτοεκδόθηκε τό δεύτερο βιβλίο τοῦ στρατηγοῦ Μακρυγιάννη πού φέρει τόν τίτλο «Όράματα καί θάματα» (1983), ἔγινε μεγάλος θόρυβος γυρω ἀπ' τό πρόσωπο τοῦ ἀγωνιστῆ τοῦ '21. Πολλοί ἐνθουσιάστηκαν καί ἐπαίνεσαν τό Μακρυγιάννη, ἄλλοι προσπάθησαν νά τόν βγάλουν θρησκόληπτο καί τρελό. Σ' αὐτή τή σύγχυση πού ἐπικρατοῦσε ἀκούστηκε καί ἡ φωνή τοῦ π. Παϊσίου. Ἐτσι στό περιοδικό «Πολύτεκνη Οἰκογένεια» (ἀριθ. φύλ. 36, Μάρτιος 1986, σελ. 26-29) δημοσιεύτηκε τό κείμενο τοῦ Γέροντα μέ τίτλο «Ό ἀγνός ἥρωας ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ». Ὁ ὑπεύθυνος τοῦ περιοδικοῦ μοναχός Νικόδημος Μπιλάλης στό εἰσαγωγικό του σημείωμα ἔγραφε, μεταξύ τῶν ἄλλων, καί τά ἑξῆς: «Στήν ἄδικη κριτική τοῦ ἀγνοῦ ἥρωα Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη ἔρχεται νά καταθέσει τή δική του εἰλικρινή καί ὄντως ἀποκαλυπτική μαρτυρία ἕνας σύγχρονος ἀγιορεΐτης Ἀσκητής, πού εἰλικρινά πόνεσε καί πονεῖ γιά τήν ἀσέβεια πού ἔγινε ἢ γίνεται στό πρόσωπο καί τό ἔργο τοῦ μεγάλου ἀγωνιστῆ καί εὐεργέτη. Τό παραθέτουμε αὐτούσιο, μέ τό δικό του φραστικό πού ἀποκαλύπτει τήν καρδιακή πηγὴ του καί ὄχι τήν ἐγκεφαλική».

Τό κείμενο τοῦ π. Παϊσίου ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ό ἀγνός ἥρωας Στρατηγός Μακρυγιάννης, ἐνῶ

ἀγωνίστηκε περισσότερο ἀπό κάθε ἄλλον γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς Πατρίδος μας ἀπό τόν βάρβαρο τουρκικό ζυγό, καί στήν συνέχεια ἀγωνίστηκε μέ θεῖον ζῆλο, γιά νά μήν ὑποδουλωθοῦμε πνευματικά ἀπό τούς Φράγκους, δυστυχῶς ὀρισμένοι ἀπό ἐμᾶς, μιμητές τοῦ Χάμ, ὄχι μόνο δέν πᾶμε νά καλύψουμε ἕνα μικρό μέρος, ἀλλά πᾶμε νά πετάξουμε λεκέδες στό λευκό του χιτώνα.

Κι ἐνῶ οἰκονόμησε ὁ καλός Θεός νά παρουσιασθεῖ καί τό δεύτερο αὐτό καλό βιβλίο του «Ὅραματά καί θάματα» στά πολύ δύσκολα αὐτά χρόνια πού περνοῦμε, γιά νά βοηθηθοῦμε ὅλοι μας —γιατί ἔχει γιά ὅλους μας αὐτό πού μᾶς λείπει στήν ἐποχή μας—, δυστυχῶς ὁ Πονηρός πάει νά χαλάσει τόν λογισμό μας ἀπό ὀρισμένα γεγονότα πού ἀναφέρονται στό βιβλίο, γιά νά μήν ὠφεληθοῦμε.

Μέσα ὅμως σ' ἕναν τόνο γερά καρύδια, πού μᾶς δίνει «εὐλογία» ὁ καλός Μακρυγιάννης, ἐπόμενον εἶναι νά βρεθοῦν καί ἕνα κιλό κούφια. Γιατί λοιπόν νά σχολιάσουμε τά ἐλάχιστα κούφια, ἀφοῦ σάν ἄνθρωποι δέν μπορούμε νά ἔχουμε τήν θεϊκή τελειότητα, ἀλλά τήν ἀνάλογη ἀνθρώπινη τελειότητα, μέσα στήν ὁποία θά ὑπάρχουν καί οἱ ἀνθρώπινες ἀτέλειες;

Φυσικά δέν μπορούμε νά ποῦμε ὅτι ὅλα τά ὄραματα τοῦ Μακρυγιάννη ἦταν θεϊκά, γιατί πολλά ἀπό αὐτά ἦταν καί τῆς ἀγωνίας του. Αὐτά ὅμως πρέπει νά μᾶς συγκινοῦν περισσότερο ἀπό τά θεϊκά, διότι σ' αὐτά βλέπει κανεῖς τήν μεγάλη ἀγωνία τοῦ ἄγνου ἥρωα, πού δέν ἔκλεινε μάτι καί σέ κατάσταση μεταξύ ὕπνου καί ἐγρηγόρσεως τά ἔβλεπε αὐτά. Ὅρισμένα δέ ἦσαν ὄνειρα ἀλληγορικά καί ὀρισμένα ὄραματα θεϊκά, πού ἔχουν ἔννοιες ἀλληγορικές καί ὄχι κατά γράμμα ἐρμηνεῖες λογικές.

Εἶχε παρουσιασθεῖ στίς ἀρχές καί μιά γυναίκα μέ ὀράματα (ὀραματίστρια), στήν ὁποία ἔδινε σημασία ὁ Μακρυγιάννης. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς μπορούμε νά δοῦμε πολύ καθαρά τήν πολλή ταπείνωση τοῦ Στρατηγοῦ, ὁ ὁποῖος παραδεχόταν στά πνευματικά τή γυναίκα αὐτή. Μετά ὅμως τήν κατάλαβε καί περιορίστηκαν τά ὀράματα στά γνήσια θεϊκά καί ἐκεῖνα τῆς ἀγωνίας.

Ὅπως ἀνέφερα, περνοῦσε δύσκολες μέρες τό Ἔθνος. Γιατί οἱ Φράγκοι εἶχαν βαλθεῖ νά μᾶς φραγκέψουν καί ὁ ὀμόνος πού πονοῦσε πολύ καί ἀγωνιζόταν μέ ζῆλο ἦταν ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης.

Τώρα ἄς μιλήσουμε λίγο γιά τά ὀράματά του. Κατ' ἀρχάς τά ὀράματά του δέν ἐξηγοῦνται μέ τήν λογική. Οὔτε καί ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ σταματάει μέχρις ἐκεῖ πού φθάνει ἡ ἀνθρώπινη λογική, ἀλλά προχωρεῖ καί πέρα τῆς λογικῆς μας. Γι' αὐτό καί λέγονται θαύματα. Πολλά δέ ὀράματα, ὅπως ἀνέφερα, ἔχουν ἀλληγορική ἔννοια, ὅπως βλέπουμε στήν Ἀγία Γραφή καί στούς Βίους τῶν Ἀγίων.

Ἀναφέρει ἐπί παραδείγματι ἡ Παλαιά Διαθήκη γιά τόν Προφήτη Ἡλία: «καί ἰδού ἄρμα πυρός καί ἵπποι πυρός καί διεχώρισεν ἀναμέσον ἀμφοτέρων καί ἀνελήφθη Ἡλίας ἐν συσσεισμῷ ὡς εἰς τόν οὐρανόν» (Δ Βασιλειῶν, 2,11). Αὐτό λοιπόν πῶς ἐξηγεῖται μέ τήν λογική; Πῶς ἀνέβηκε τό ἄρμα στόν οὐρανό; τί ἔγιναν μετά τά ἄλογα; Μά καί τό χρῶμα τό ὑποπτο; (κόκκινα ἄλογα, κόκκινο ἄρμα!).

Βλέπουμε ἐπίσης στούς Βίους τῶν Ἀγίων πολλά, ὅπως μέ τόν Ἅγιο Εὐφρόσυνο, ὁ ὁποῖος ἑορτάζεται στίς 11 Σεπτεμβρίου. Ἀναφέρεται λοιπόν στόν Βίο τοῦ Ἀγίου ὅτι ἕνας εὐλαβῆς ἱερεὺς τοῦ μοναστηριοῦ, στό ὁποῖο ὁ Ἅγιος ἦταν μάγειρος, εἶδε σέ ὄραμα τόν Ἅγιο Εὐφρόσυνο στόν Παράδεισο. Ἀφοῦ τόν ἀνεγνώρισε

καί τόν ρώτησε γιά τό πῶς βρέθηκε ἐκεῖ, ζήτησε ὁ ἱερεύς ἀπό τόν Ἅγιο: «Δύνασαι νά μοι δώσης κανένα ἀπό τά ἀγαθά ταῦτα; Ὁ Εὐφρόσυνος ἀπεκρίθη· ναι, θέλεις λάβης ἀπό αὐτά μέ τήν χάριν τοῦ Θεοῦ μου. Τότε ὁ ἱερεύς τοῦ ἔδειξε μῆλά τινα καί ἐζήτηι νά τοῦ δώση ἀπό αὐτά. Λαβών δέ μερικά μῆλα ὁ Εὐφρόσυνος ἔβαλε αὐτά εἰς τό ἐπανωφόριον τοῦ ἱερέως... Ἄφου ἐξύπνησεν ὁ ἱερεύς καί ἐνῶ ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ὀπτασία τήν ὁποίαν ἔβλεπεν ἦτον ὄνειρον, ἀπλώσας τήν χεῖρά του εἰς τό ἐπανωφόριόν του, ὦ τοῦ θαύματος! εὗρηκε πραγματικῶς τά μῆλα καί θαυμάσας... ἔμεινεν ἀκίνητος... Ἔπειτα πηγαίνων εἰς τήν ἐκκλησίαν καί βλέπων ἐκεῖ στεκόμενον τόν Εὐφρόσυνον... τόν ὠρkiζε διά νά τοῦ εἰπῆ πού ἦτο ἐκείνην τήν γύκτα... τότε ὁ ταπεινόφρων Εὐφρόσυνος ἀπεκρίθη· ἐκεῖ, πάτερ, ἤμουν, ὅπου εἶναι τά ἀγαθά, ὅσα μέλλουν νά κληρονομήσουν οἱ ἀγαπῶντες τόν Θεόν, τά ὁποῖα καί σύ πρό πολλῶν χρόνων ἐζήτηις νά ἴδης· ἐκεῖ εἶδες καί ἐμέ...».

Ἄλλ' ἐνῶ ξέρουμε ὅτι ὁ Οὐράνιος Παράδεισος δέν ἔχει οὔτε μηλιές οὔτε ἀχλαδιές, καί ὅμως παρουσίασε ὁ Θεός ἕναν ὄμορφο Παράδεισο μέ πραγματικά μῆλα, γιά νά βοηθήσει καί μ' αὐτόν τόν τρόπο τοὺς δούλους Του. Καί χρησιμοποιοεῖ πολλούς τέτοιους καί διαφορετικούς τρόπους, γιά νά βοηθήσει τό πλάσμα Του ὁ Θεός. Δι' αὐτό ἄς μὴν τά ἐξετάζουμε λογικά.

Οἱ Ἅγιοι Πατέρες μᾶς λέγουν νά προσέχουμε πολὺ ἀπό τά ὄράματα, γιατί εἶναι καί ἐκ τοῦ Πονηροῦ, γιά νά μὴν πλανηθοῦμε καί γιά νά διακρίνουμε τό καλό ἀπό τό κακό! Λέγουν λοιπόν ὅτι τό θεϊκό φῶς εἶναι λευκό, ἐνῶ τοῦ Πονηροῦ εἶναι κόκκινο. Μιλᾶνε φυσικά σέ γενικές γραμμές οἱ Ἅγιοι Πατέρες, γιατί παρουσιάζεται καμιά φορά καί «ὡς ἄγγελος φωτός» ὁ Σατανάς.

Ἔχουμε, ὅπως ἀνέφερα, τό περιστατικό τοῦ Προφήτου Ἡλία: «ἄρμα πυρός καί ἵπποι πυρός». Ἐπίσης λέγουν οἱ Ἅγιοι Πατέρες ὅτι ὁ Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ σκορπάει χαρά, ἐνῶ ὁ μετασχηματιζόμενος εἰς Ἄγγελον πονηρός δημιουργεῖ ταραχή. Ὁ Πονηρός ὁμως, σάν πονηρός πού εἶναι, τί κάνει; Ἐρεθίζει τήν καρδιά σαρκικά καί πλανάει τόν ἄνθρωπο μέ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τήν σαρκική χαρά, ὅταν ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει γευτεῖ τήν οὐράνια θεϊκή ἀγαλλίαση, γιά νά μπορεῖ νά διακρίνει τήν θεϊκή ἀπό τήν σαρκική.

Δι' αὐτό καλά εἶναι νά βλέπουμε τά ὀράματα μέ τήν ἁγία πατερική διάκριση καί ὄχι νά δίνουμε δικές μας λογικές ἐρμηνεῖες ἀπόλυτες καί γά ἀδικοῦμε τόν Μακρυγιάννη.

Ὅταν λοιπόν ἀναφέρει ὁ Μακρυγιάννης ὅτι εἶδε τήν Ἁγία Τριάδα κατάμαυρη, ἐννοοῦσε πένθιμη, δηλαδή στενοχωρημένη, καί ὄχι σκοτεινή. Ὅπως ἐπίσης ὅταν λέει «ἡ Παναγία ξεποδαριάστηκε», μίλησε μέ τήν γλώσσα πού μιλοῦσαν τότε καί μποροῦσαν νά καταλάβουν οἱ ἄνθρωποι ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Τέτοια πολλά καί παρόμοια συναντᾶ κανεῖς πολλά τά γραφτά τοῦ Μακρυγιάννη. Ὅπως ἐπίσης ὅταν λέει ὁ Χριστός «ὄ,τι ἔκανες ἐσύ σέ τούτη τῇ δυστυχισμένη καί τό Βρέφος, (σάν νά τό) ἔκαμε ὁ Ἅγιος Γιάννης ὁ Βαπτιστής στή μητέρα μου καί μένα...». Εἶναι δηλαδή τρόπος τοῦ λέγειν, ὅπως ἀναφέρει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός παρόμοιο παράδειγμα στό Εὐαγγέλιο τῆς Κρίσεως: «ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοί ἐποιήσατε».

Βλέπουμε πολλές φορές ἀκόμη καί ὑποτακτικούς Γεροντάδων νά μήν μποροῦν νά ἀποδώσουν αὐτό πού ἐννοοῦσε ὁ πνευματικός τους πατέρας, κι ἐνῶ ζοῦσαν μαζί χρόνια καί τά γραφτά τοῦ Γέροντά τους νά εἶναι

καθαρογραμμένα και στην ίδια γλώσσα της εποχής των. Πόσο μάλλον δύσκολο είναι για έναν μορφωμένο της εποχής μας, όση καλή διάθεση και αν έχει, να μπορέσει να εξηγήσει τά δυσανάγνωστα γραφτά του Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη και να καταλάβει τό πνεῦμα του. Ἐπομένως θά ἔχουν γίνει και πολλές παρεξηγήσεις. Γι' αὐτό πρέπει να ἔχουμε καλούς λογισμούς, ἀγνούς, για να καταλάβουμε τόν ἀγνό ἥρωα Μακρυγιάννη.

Βλέπουμε και στην Ἁγία Γραφή, εἴαν ὁ Θεός ἐπέτρεπε μία μικρή διευκρίνηση σέ ὀρισμένα γεγονότα, δέν θά ὑπῆρχε καμιά ἀμφιβολία σέ κανέναν. Καί ὅμως δέν ἐπέτρεψε, για να γίνει τό διπλό κοσκίνισμα τῶν ἀνθρώπων. Πρῶτα να καθαρῖσει ἡ ἡρα ἀπό τό σιτάρι και στή συνέχεια τό ἀψώμωτο σιτάρι ἀπό τό ψωμωμένο. Μέ ἄλλα λόγια δίνουμε ἐξετάσεις μ' αὐτόν τόν τρόπο στην πίστη μας, στην ἀγάπη μας και στους καθαρούς λογισμούς μας.

Δι' αὐτό ἄς δοῦμε τό Μακρυγιάννη μέ καθαρή καρδιά και καθαρό μάτι. Γιατί αὐτός ἦταν καθαρός, εἶχε ψυχική καθαρότητα. Δίκαιος, φιλότιμος, ἀγωνιστής της Πατρίδος και ἀγωνιστής στά πνευματικά μέ πολλή εὐλάβεια και ἄς μὴν τόν κρίνουμε κοσμικά.

Δυστυχῶς τήν ἐποχή μας ἀμέσως κρίνουμε ἐξωτερικά και ἀμαρτάνουμε. Ἐνῶ παλιά οἱ μὲν πνευματικοὶ ἄνθρωποι για να ἐκφέρουν γνώμη, θά ἔπρεπε πρῶτα να προσευχηθοῦν πολύ, εἴαν δέ ἦταν κοσμικοί, θά σκέφτονταν πολύ. Σήμερα δυστυχῶς αὐτό πού παρατηρεῖται εἶναι ὅτι οὔτε προσευχόμεθα οὔτε σκεπτόμεθα, ἀλλά ἐνεργοῦμε, κρίνουμε κ.τ.λ.

Μά γιατί να μᾶς φαίνεται παράξενο τό να βλέπει θεϊκά ὄραματα ἕνας τόσο καλός ἄνθρωπος ὅπως ὁ Μακρυγιάννης μέ ψυχική καθαρότητα, εἰλικρίνεια, θεϊκή

δικαιοσύνη, ἀρχοντιά πνευματική, φιλότιμο, θυσία κ.ἄ.; Ἐπό μικρό παιδάκι ἔκανε ἐδαφιαῖες μετάνοιες ἀντί γυμναστική, προσκυνοῦσε τό Θεό μέ εὐλάβεια, μέχρι τά γεράματά του μετάνοιες μέ τίς ὥρες, παρόλο πού εἶχε καί τραύματα, πού ἄνοιγαν οἱ πληγές του προσκυνώντας τό Θεό καί ζητώντας τήν βοήθεια γιά τήν σωτηρία του, γιά τήν σωτηρία τοῦ κόσμου καί τήν σωτηρία τοῦ Ἔθνους, μέ πολύ πόνο καί ταπείνωση ἔβρεχε τό πάτωμα μέ τά πολλά του δάκρυα.

Ἐπόμενον ἦταν νά ἀναπαυθεῖ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ στό Στρατηγό Μακρυγιάννη καί νά τόν χρησιμοποιοῦσε κατά κάποιον τρόπο ὁ Θεός σάν νέο Μωυσῆ, νά ὀδηγήσει τόν νέο Ἰσραήλ (τόν Ἑλληνικό Λαό) στήν ὀρθόδοξη πάλι πορεία του μετά ἀπό τήν τουρκική σκλαβιά.

Ἐπέτρεψε δέ ὁ καλός Θεός νά ἰδεῖ πολλά ὀράματα: τό Χριστό, τήν Παναγία καί πολλούς Ἁγίους, γιά νά καταλάβουμε ἔμεῖς οἱ μεταγενέστεροι τόν μεγάλο κίνδυνο πού διέτρεχε τό Ἔθνος μας καί τήν μεγάλη προστασία τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καί τῶν Ἁγίων, σάν νά ἔκαναν «παγκοινιά» γιά νά μὴν μᾶς φραγκέψουν.

Βλέπει κανεῖς μέσα σ' ὅλον τόν ἀγώνα τοῦ Μακρυγιάννη τήν ὀρθόδοξη εὐαισθησία του μαζί μέ τήν ἀγιοπατερική του ἀκρίβεια σέ ὅλα. Παράλληλα δέ καί τήν ἀνεξικακία τοῦ ἥρωα, πού δέν τούς καταδικάζει ὁ ἴδιος τούς ἀλλοθρήσκους, γιατί αὐτό εἶναι θέμα τοῦ Θεοῦ. Ἄλλά «ἀφῆστε μας ἡσυχους μέ τήν Ὀρθοδοξία μας, σάν νά τούς λέει, καί ἄς σωθεῖ καί ὁ καθένας σας μέ τήν θρησκεία του».

Ὁ Στρατηγός Μακρυγιάννης, τό γνήσιο τέκνο τῆς Ἐκκλησίας μας, ἦταν ἀπό μικρός ἀναθρεμμένος, μεγαλωμένος καί καπνισμένος μέ τό λιβάνι στήν Ἐκκλη-

σία. Καί στήν συνέχεια σάν γνήσιος πιά Πατέρας τοῦ Ἔθνους, μπαρουτοκαπνισμένος καί τραυματισμένος, χύνοντας δάκρυα μέ πόνο στό Θεό καί αἷμα για τήν λευτεριά μας. Καί ἄν θέλουμε νά τόν γνωρίσουμε καλά θά πρέπει νά ξεκαπνίσουμε τήν καρδιά καί τούς λογισμούς μας.

1 Αὐγούστου,
Μνήμη τῶν Ἁγίων Μακκαβαίων,
1984, ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ
Μοναχός ΠΑΪΣΙΟΣ

Κεφάλαιο Δ΄

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ

Ὁ π. Παῖσιος μέχρι τώρα ἔχει γράψει τρία βιβλία, πού ἀναφέρονται σέ διάφορες μορφές πού διακρίνονταν γιά τήν ἀσκητικότητά τους. Εἰδικότερα, τό πρῶτο του βιβλίο εἶναι ἡ βιογραφία τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκη, πού γνώρισε ἀλλεπαλληλες ἐκδόσεις μέ δεκάδες χιλιάδες ἀντίτυπα. Σύγχρονος θεολόγος τό χαρακτήρισε ὡς «ἓνα ἐκπληκτικό εἶδος γραφῆς, ἄμεση ἐμπειρική μαρτυρία τῆς κοινωνίας τῶν Ἁγίων πού συνιστᾷ τήν Ἐκκλησία καταλύοντας τά ὅρια τοῦ χρόνου, τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου». Τό βιβλίο αὐτό εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος νά γίνει εὐρύτατα γνωστός στήν Ἑλλάδα καί τό ἐξωτερικό.

Τό δεύτερο βιβλίο του π. Παῖσιου εἶναι ἀναλυτική βιογραφία τοῦ περίφημου Χατζη-Γεώργη τοῦ Ἀθωνίτη, πού ἔζησε τόν προηγούμενο αἰῶνα καί ἦταν μέγας ἀσκητής.

Πρόσφατα (1993) κυκλοφόρησε καί τό τρίτο βιβλίο πού ἀναφέρεται σέ ἁγιορεῖτες Πατέρες. Τό νέο βιβλίο εἶναι ταπεινό στήν ἐμφάνιση, ὅπως καί τά προηγούμενα, καί ἐλκύει τόν ἀναγνώστη. Σ' αὐτό ὁ π. Παῖσιος θαυμάζει καί προβάλλει ἁγιορεῖτες Πατέρες παλιότερων ἐποχῶν. Πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ὅτι οἱ παλιοί μοναχοί τοῦ Ἁγίου Ὄρους διακρίνονταν γιά

τήν ἀπλότητα στούς τρόπους, τήν ἀσκητικότητα στή ζωή τους, τή βαθιά τους εὐλάβεια, τήν ἐμπιστοσύνη τους στό Θεό καί τήν ἔλλειψη λογιосύνης. Αὐτές τίς ἀρετές τῶν παλιῶν ἀγιορειτῶν περιγράφει μέ ἀπλότητα ὁ π. Παῖσιος καί τίς διασώζει, μιά καί στήν ἐποχή μας ἔχουν γίνει σπάνιες καί πᾶνε νά ἐκλείψουν. «Οἱ Πατέρες ἐκείνης τῆς ἐποχῆς εἶχαν πολλή πίστη καί ἀπλότητα καί οἱ περισσότεροι ἦταν μέ λίγα μέν γράμματα, ἀλλά, ἐπειδή εἶχαν ταπείνωση καί ἀγωνιστικό πνεῦμα, δέχονταν συνέχεια τό θεῖο φωτισμό· ἐνῶ στήν ἐποχή μας, πού ἔχουν αὐξηθεῖ οἱ γνώσεις, δυστυχῶς ἡ λογική κλόνισε τήν πίστη τῶν ἀνθρώπων ἀπό τά θεμέλια καί γέμισε τίς ψυχές ἀπό ἐρωτηματικά καί ἀμφιβολίες» (σελ. 7).

Τό μήνυμα τοῦ βιβλίου εἶναι χρήσιμο στούς σύγχρονους ἀγιορεῖτες πρωτίστως, ἀλλά καί στούς ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανούς. Μποροῦμε νά χαρακτηρίσουμε τό βιβλίο ὡς νοσταλγία τοῦ ἀγορειτικοῦ παρελθόντος, ἀφοῦ στίς μέρες μας καί τό "Ἅγιον Ὄρος ἀπειλεῖται ἀπό τό πνεῦμα τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ καί τήν ἐπιθυμία τῶν νέων μοναχῶν νά χρησιμοποιοῦν ὅλα τά ἀγαθά τῆς τεχνολογίας, μέ ἀποτέλεσμα νά χάνεται χρόνο μέ τό χρόνο ἢ μοναδικότητά του. Τό "Ἅγιον Ὄρος τελικά ἔχει παραδοθεῖ στόν ἐκσυγχρονισμό καί κάθε προσπάθεια ἀνακοπῆς του πρέπει νά θεωρεῖται μάταιη. Σέ λίγα χρόνια ἐκεῖνοι πού θ' ἀναζητοῦν ἡσυχαστικό τόπο, δέν θά πηγαίνουν στό Ὄρος ἀλλά σέ ἄλλα ὄρη. Εἶναι χρήσιμο νά προσέξουμε τά λόγια τοῦ π. Παῖσιου πού ἐπισημαίνουν αὐτόν τόν κίνδυνο: «Ἄνθρωποι σάν κι ἐμᾶς ἦταν οἱ Ἄθωνίτες Ἅγιοι. Βουνό ἄγριο ἦταν καί ὁ Ἄθωνας, ὅπως καί τ' ἄλλα βουνά. Ἄλλά γιά νά ἀγωνιστοῦν φιλότιμα οἱ Πατέρες μας, ἀγίασαν καί αὐτοί, ἀγίασαν καί τό ὄρος καί ὠνομάσθη "Ἅγιον Ὄρος,

καί ἐμεῖς τώρα καμαρώνουμε ὡς Ἁγιορεῖτες! Οἱ Ἅγιοι Πατέρες μας τήν ἔρημο τήν εἶχαν ἀγιάσει, τήν εἶχαν μεταβάλει σέ πνευματική πολιτεία. Ἡ κάθε κοσμική τάξις στόν Μοναχισμό εἶναι καί μιά μεγάλη πνευματική ἀταξία» (σελ. 160).

Τό βιβλίο ἀρχίζει μέ ἕναν ὠραιότατο πρόλογο, τόν ὁποῖο πρέπει ἰδιαίτερα νά προσέξει ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου, καί ἀκολουθεῖ ὁ θαυμαστός βίος τοῦ παπα-Τύχωνα, γιά τόν ὁποῖο συχνά κάνει λόγο ὁ π. Παῖσιος στούς ἐπισκέπτες του, ἐκεῖ στό ὑπαίθριο ἀρχονταρῖκι τῆς Παναγούδας. Τό κείμενο - συναξάρι ἐκτείνεται σέ 25 σελ. Στή συνέχεια παρατίθενται 55 σύντομες διηγήσεις, μιᾶς ἢ δύο σελίδων περίπου ἢ καθεμιά, πού ἀναφέρονται στή ζωή παλιῶν μοναχῶν πού εἶχαν τίς μοναχικές ἀρετές σέ μεγάλο βαθμό. Τό τελευταῖο κείμενο τοῦ βιβλίου φέρει τόν τίτλο «Ἡ ἐπιστροφή στόν Θεό ἀπό τήν γῆ στόν οὐρανό» (22 σελίδες) καί νομίζω ὅτι εἶναι τό σημαντικότερο, γιατί περιέχει ἕνα μέρος τῶν διδαχῶν τοῦ π. Παῖσιου. Πρόκειται γιά ἕνα σύγχρονο ἀθωνικό Γεροντικό.

Κεφάλαιο Ε΄

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Πολλές διηγήσεις διαδίδονται από στόμα σε στόμα πού αναφέρονται στον π. Παΐσιο. Φυσικό είναι στίς διηγήσεις αυτές νά κυριαρχεῖ ἡ ὑπερβολή, μιά καί οἱ ἄνθρωποι εὐκόλα παρασύρονται πρὸς αὐτή. Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει ἀξία δέν εἶναι νά διακηρύξουμε τήν ἀγιότητα τοῦ π. Παϊσίου, ἀλλά νά δεχτοῦμε τή διδαχή του καί νά διορθώσουμε τή ζωή μας. Δυστυχῶς στίς μέρες μας μένουμε στίς διηγήσεις. Στή συνέχεια καταχωρῶ ἐνδιαφέρουσες διηγήσεις καί χαριτωμένα περιστατικά πού ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τόν π. Παΐσιο.

Γιά τή διάσπαση τοῦ «ἀτόμου»

Ἐπισκέφθηκαν τόν π. Παΐσιο δύο ἀδέλφια, φυσικοί στό ἐπάγγελμα, καί συζητοῦσαν γιά διάφορα πνευματικά θέματα. Σέ κάποια στιγμή ὁ Γέροντας τούς εἶπε μέ ἔμφαση: «Πρέπει ν' ἀγωνιστεῖτε γιά τή διάσπαση τοῦ ἀτόμου σας», ἐννοώντας προφανῶς τόν ἀγώνα πού πρέπει νά διεξάγουν γιά νά νικήσουν τό ἐγώ τους.

Μιά πρόβλεψη

Συζητώντας μέ ἐπισκέπτες του γιά τό μέλλον τοῦ μαρξισμοῦ εἶχε πει ὁ Γέροντας: «Ὁ μαρξισμός ἔχει τά

κόλλυβα στό ζωνάρι», δηλ. ἐγγίζει τό τέλος του. Καί πραγματικά ἀπό τό 1989 ἄρχισαν οἱ ραγδαῖες ἀλλαγές στίς κομμουνιστικές χῶρες.

Γιά τήν ἀμφίεση τῶν κληρικῶν

Ἐπισκέφτηκαν κάποτε τόν π. Παῖσιο μερικοί νεαροί μοναχοί, πού ἦταν περιποιημένοι καί προοδευτικοί καί τοῦ ἔλεγαν ὅτι πρέπει νά γίνουν ἀλλαγές στήν ἐξωτερική ἐμφάνιση τῶν κληρικῶν καί τῶν μοναχῶν. Ὁ Γέροντας, μετά ἀπό τή συζήτηση, τοὺς πῆρε καί τοὺς πῆγε πιο κάτω ἀπό τήν καλύβη του καί τοὺς ἔδειξε μιά μεγάλη ἐλιά καί μιά μικρή λέγοντάς τους: Νά, ἐδῶ εἶναι ὁ δεσπότης, κι ἔδειξε τή μεγάλη ἐλιά, καί ἐδῶ ὁ διάκος, καί ἔδειξε τή μικρή ἐλιά. Πῆρε στή συνέχεια ἕνα κοφτερό ἐργαλεῖο καί χάραξε ὀριζόντια τοὺς κορμούς τους. Μετά ἀπό κάμποσους μῆνες ξαναεπισκέφτηκαν τό Γέροντα οἱ μοναχοί. Ἐκεῖνος τοὺς πῆγε νά δοῦν τά δέντρα πού εἶχαν ξεραθεῖ καί τοὺς εἶπε: Ἔτσι θά γίνετε κι ἐσεῖς ἂν ἀλλάξετε τήν ἀμφίεση. Ἐνας μοναχός τοῦ εἶπε: —Γέροντα, δέν λυπήθηκες τίς ἐλιές; —Ἐδῶ, ἀδελφέ μου, θά χαλάσει ὁ κόσμος καί τίς ἐλιές σκέφτεσαι ἐσύ; ἀπάντησε ὁ Γέροντας.

Μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς

Ἀπό μαγνητοταινία, πού δυστυχῶς δέν γνωρίζω ποιός τήν ἐπιμελήθηκε (ἴσως κάποιος μοναχός τῆς μονῆς Σταυρονικήτα), μεταφέρω πιστά ὅσα ἀναφέρονται στόν π. Παῖσιο, τά ὅποια κατά τή γνώμη μου παρουσιάζουν ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον:

Περί τοῦ πατρός Παῖσίου τοῦ ἀσκητεύοντος εἰς τό ἀσκητήρον τοῦ ἀειμνήστου παπα-Τύχωνος τοῦ Ρώσου τῆς μονῆς Σταυρονικήτα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

Ἀναχωρώντας διά τήν Κύπρον ὁ πάτερ Σιλουανός, ὁ ὑποτακτικός τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Σπη-

λαιώτου, πέρασε ἀπ' τό μοναστήρι τοῦ Γρηγορίου νά πάρει τήν εὐχή τοῦ Γέροντα Γεωργίου καί τόν παρακαλέσαμε νά μᾶς πεῖ κάτι ὠφέλιμον διά τήν ψυχὴν μας καί αὐτός μᾶς διηγήθηκε δύο ἄξια θαυμασμοῦ περιστατικά ἀπό τή ζωὴ τοῦ π. Παῖσιου. Εἰς τό ἕνα συμμετεῖχε καί ὁ π. Σιλουανός.

Ἄρρώστησα βαριά, λέει ὁ π. Παῖσιος. Ἦταν χειμῶνας βαρύς, εἶχε πέσει τόσο χιόνι πού κανένα δέντρο δέν ἔμοιαζε γιά δέντρο, ὅλα πνιγμένα στά λευκά, τὰ μονοπάτια εἶχαν χαθεῖ, τὰ πουλιά εἶχαν λουφαῖσει, τὰ σύννεφα καί ἡ ὁμίχλη σκέπαζαν τόν Ἄθω. Δέν εἶχα καμιὰ ἐπικοινωνία μέ τό μοναστήρι τῆς Σταυρονικήτα, μοῦ ἦταν ἀδύνατο νά ζήσω περισσότερο ἀπό λίγες μέρες, γιατί ἡ ἀσθένεια μέ εἶχε παραλύσει τελείως. Περίμενα τόν Κύριο νά μοῦ πάρει τήν ψυχὴ καί νά τήν ὀδηγήσει στό ἔλεος τῆς εὐσπλαχνίας Του. Οὔτε ἕνα τσαί δέν μποροῦσα νά φτιάξω, οὔτε τή σόμπα ν' ἀνάψω, οὔτε νερό νά πῶ δέν εἶχα. Ἡ ζωὴ μου ἦταν ἀφημένη στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ. — Ἰδού, Κύριε, εἰς τό ἔλεός σου ἐλπίζω, μή μέ ἐγκαταλείπεις! Ὑστερα ἀπό λίγη προσευχὴ πού μέ πολύ κόπο ψέλλισα, εἶδα νά ἐμφανίζονται στό κελί μου μέσα Ἄγγελοι καί Ἄγιοι, τοῦ Θεοῦ μου ἀπεσταλμένοι. — Ταχύ μέ προκατάλαβε ἡ Χάρις σου Κύριε. Εὐχαριστοῦσα καί δοξολογοῦσα τό Σωτήρα μου. Δάκρυσα. Ἐνας ἀπ' τούς Ἄγγέλους φρόντιζε γιά τή σόμπα, ἄλλος ἐτοίμαζε φαγητό ζεστό, φέρανε καί εὐωδιαστά ψωμιά. Βρέθηκα στόν Παράδεισο. Τί ἄλλο ἤθελα. Οἱ Ἄγιοι ἄρχισαν νά μέ στηρίζουν μέ λόγους παρηγορίας καί μέ παρακλήσεις. Μόνο ἡ θεά τους μέ ξεκούραζε, μέ ἐνίσχυε καί μοῦ ἔδινε ἐλπίδα. Καθίσανε μαζί μου ὥσπου ἔγινε καλά καί μποροῦσα νά οἰκονομήσω τόν ἑαυτό μου. Μετά φύγανε. Μιά βδομάδα καθίσανε. Ὅταν μετά καιρό σηκώθηκα, βγῆ-

κα από τό κελί, κοιτάζα γύρω τή φύση μέ διαφορετικό βλέμμα. Τώρα μπορούσα νά καταλάβω τό νόημα τῆς δημιουργίας τῶν πραγμάτων, τόν ἐσωτερικό, τόν ἐνδιάθετο λόγο τῆς δημιουργίας, τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ κόσμου. "Ολα ἔλαμπαν μέσα στό ἄκτιστο φῶς τῆς Χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δέν ἤμουν ἄξιος, ἀλλά ἡ ἄπειρη ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καί ἡ ἀγάπη Του πρὸς τό πλάσμα Του ἐκδηλωθήκανε μ' αὐτό τόν τρόπο. Πάντως ἐνιωθα τόση χάρη νά μέ πληρώνει ἐσωτερικά καί κυριολεκτικά νά μέ κατέχει αἰχμάλωτο πού εἶπα σέ μιά στιγμή: —Φτάνει, Θεέ μου, δέν ἀντέχω ἄλλο. Θά σκῶσω. "Ἡ πάρε με κοντά σου ἢ λιγότεψε τή χάρη πού μοῦ ἔδωσες. "Ἄν τόση χάρη μοῦ δίνεις τώρα, φαντάζομαι στόν Παράδεισο τί θά γίνεται! Δέν θέλω νά πεθάνω, μοῦ φτάνει αὐτή ἡ χάρη πού ἔχω ἔδῳ τώρα. Αὐτά εἶναι, ἀδελφοί, τά μεγάλα καί ὑπερφυσικά βοηθήματα πού δίνει ὁ Δημιουργός μας, ὅταν ὑποφέρει ὁ ἀσθενής μέ ὑπομονή καί δέν ἔχει ἄλλον βοηθοῦντα ἐπί τῆς γῆς. —Μέγα Σου τό ἔλεος, Θεέ μας!

Εἶπε πάλι ὁ π. Σιλουανός γιά τόν π. Παῖσιο. Πέ-
 ρυσι, τό 1977, ἐπικρατοῦσε μεγάλη ξηρασία σ' ὅλη
 τήν Ἑλλάδα καί πιά πολύ στή Θεσσαλία. Ὁ ἀγροτι-
 κός κόσμος βρισκόταν σέ πλήρη ἀπόγνωση, ἦταν ἕκα-
 τό μέρες ἀναβροχιά, ἡ καταστροφή ἦταν σίγουρη.
 Πῆγα νά δῶ τόν π. Παῖσιο νά τοῦ πῶ κανένα λογισμό
 καί νά ὠφεληθῶ. Δέν εἶχα ἰδέα γιά τίς τυχόν κατα-
 στροφές τῶν ἀγρῶν ἀπό τήν ξηρασία. Κάτι εἶχα ἀκού-
 σει, ἀλλά δέν πρόσεξα τόσο καλά. Ἐκεῖνος φαινότανε
 ἀνήσυχος, ἀλλά ἤρεμος κατά βάθος. Ἀπό συμπόνοια
 πρὸς πονεμένους ἀγρότες μοῦ εἶπε στό τέλος τῆς συ-
 ζήτησής μας: —Πάτερ Σιλουανέ, θέλω νά μοῦ κάνεις
 μιά χάρη. Ἀπόψε τό βράδυ νά ἀγρυπνήσεις καί νά

παρακαλέσεις τόν Κύριο καί τήν Κυρία Θεοτόκο νά μαζέψει σύννεφα καί νά βρέξει στή Θεσσαλία, γιατί καήκανε τά σπαρτά ἀπό τή ζέστη καί τόν ἥλιο, ὁ κόσμος ὑποφέρει, ἔπεσε σέ ἀπόγνωση. "Ἐχουμε χρέος νά τόν στηρίξουμε μέ τίς προσευχές μας. Τό ἴδιο κι ἐγώ θ' ἀγρυπνήσω μαζί σου. Ὁ καθένας μας ὁμως στό κελί του. Εἶπα: —Νά 'ναι εὐλογημένο, γερο-Παῖσιε, τήν εὐχή σου κι ἔφυγα γιά τό Κουτλουμούσι. Τήν ἐπομένη ὁ οὐρανός τοῦ Ἄθωνα μαύρισε καί μᾶς ἔβρεξε. Χαρά Θεοῦ, εὐλογία. Ἐτρεξα στό κελί τοῦ γερο-Παῖσιου, καί μόλις μέ εἶδε μοῦ εἶπε: —Εὐλογημένε τοῦ Θεοῦ, σοῦ εἶπα νά προσευχηθεῖς νά βρέξει μόνο στή Θεσσαλία, ὄχι στό Ἅγιο Ὄρος. Θά σοῦ βάλω κανόνα. Αὐτά μοῦ εἶπε γιά νά κρύψει τήν ἀρετή του καί τήν πύρινη προσευχή του πού εἶχε τή δύναμη ν' ἀποσπάσει τό ἔλεος τοῦ Παναγάθου Θεοῦ.

Περί νηστείας

Ὁ ἀείμνηστος π. Ἐπιφάνιος Θεοδωρόπουλος στούς ἀρρώστους «ἐλάφρυνε τή νηστεία μέχρι καί πλήρους καταλύσεως». Κάποτε ἕνας δέν συμφωνοῦσε μαζί του καί ἰσχυριζόταν ὅτι μόνο σέ κατάκοιτο, πού ὅταν πιάσει φωτιά ἀπ' τίς τέσσερις γωνίες τό σπίτι του καί δέν ἔχει τή δύναμη νά σηκωθεῖ νά φύγει, πρέπει νά ἐπιτρέπει ὁ πνευματικός τήν κατάλυση τῆς νηστείας. Ὁ π. Ἐπιφάνιος ἐκτός ἀπ' τά ἄλλα ἐπιχειρήματα πού τοῦ εἶπε, ἀνέφερε καί τά ὅσα εἶχε πεῖ κάποτε ὁ π. Παῖσιος μέ φιλοπαίγμονα διάθεση: «Ναί βέβαια, ἔτσι νά κάνεις! Νά κουβαλᾷς μαζί σου ἕνα μπιτόνι βενζίνη κι ἂν σοῦ ζητᾷ κανεῖς νά μή νηστεύει γιά λόγους ὑγείας, ἐσύ νά τοῦ λές: "Περίμενε μιά στιγμή!". Νά περιχύνεις βενζίνη στίς τέσσερις ἄκρες τοῦ δωματίου του καί νά βάζεις φωτιά. Ἄν τόν δεῖς ὅτι δέν

μπορεῖ νά κουνηθεῖ καί κινδυνεύει νά καεῖ, νά τοῦ ἐπιτρέπεις νά καταλύει. "Ἄν ὅμως τόν δεῖς νά πηδᾷ καί νά φεύγει γιά νά γλυτώσει, νά τοῦ λές: "'Οχι! Ἐσύ πρέπει νά νηστεύεις!'"

Ἄπό μιά ἐπίσκεψη

Ἄπό τίς «Ἐμπειρίες ἑνός γιατροῦ στό "Ἄγιον Ὀρος» καταχωρῶ ἕνα τμήμα πού ἀναφέρεται στόν π. Παῖσιο:

«Πρὶν λίγο καιρό ἤρθε στό Ὀρος γνωστός μου δικηγόρος καί τέως βουλευτής μέ σκοπό νά ἐπισκεφθεῖ ἕναν Ἀσκητή, φημισμένο γιά τή σοφία καί τήν ἀγιότητα του, γιά κάποιο σοβαρό πρόβλημα ὑγείας τοῦ γιοῦ του. Κατεβήκαμε μαζί στό καλύβι τοῦ Γέροντα. Τόν δέχτηκε ἐγκάρδια σάν νά τόν γνώριζε ἀπό χρόνια. Περίμενα μέ πολλή ἀνυπομονησία καί περιέργεια ν' ἀκούσω τή «γνωμάτευση» τοῦ Γέροντα: «Ἄν ὁ γιός σου καί σύ δέν κάνετε προσευχή, ἡ ἀρρώστια θ' ἀκολουθήσει τή φυσική πορεία της. Ἄν κάνετε προσευχή, ἡ ἀρρώστια θ' ἀλλάξει δρόμο. Ἄν ὁ Θεός κρίνει ὅτι ὁ γιός σου εἶναι ἕτοιμος, μπορεῖ νά σοῦ τόν πάρει καί τώρα —μή λυπηθεῖς γι' αὐτό. Ἄν πάλι κρίνει ὅτι δέν εἶναι ἀκόμη ἕτοιμος, θά σοῦ τόν ἀφήσει κι ἄλλο».

Ὁ ἴδιος Ἀσκητής μ' ἀγαπάει καί μοῦ τό δείχνει πάντα μέ πολύ χιοῦμορ. "Πάλι ἐδῶ εἶσαι, ρέ γιατρέ; Γιατί ἤρθες ἀφοῦ δέ σέ κάλεσα;". Γιά νά συμπληρώσει στό ἴδιο στυλ: "Καλά, ἀφοῦ ἤρθες τώρα, θ' ἀρρωστήσω γιά νά μή φύγεις, χωρίς δουλειά!". Δείχνει τό κουτί μέ τά λουκούμια. "Αὐτό εἶναι τό ἐξωτερικό ἰατρεῖο τό δικό μου! Ἐχει φάρμακα μέσα. Πάρε ἕνα. Ἐχεις ἐσύ τόσο γλυκά φάρμακα;". Μέ ξεπροβοδίζει χαριτολογώντας: "Καλύτερα ἀγροτικός γιατρός παρά καθηγητής Πανεπιστημίου. Τόν ἀγροτικό γιατρό τόν ἔχεις δίπλα σου ὅ,τι ὦρα θέλεις. Τόν καθηγητή πού νά τόν βρεῖς;".

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Βιβλιογραφικό σημείωμα

Γιά τή σύνταξη τοῦ παρόντος τεύχους χρησιμοποίησαμε, ἐκτός ἀπό τίς δικές μας σημειώσεις καί τά δημοσιεύματα πού ἀναφέρονται στό α' κεφαλαίο, τήν ἀκόλουθη βιβλιογραφία:

1. Παϊσίου μοναχοῦ, **Ὁ Ἅγιος Ἀρσένιος ὁ Καππαδόκης**, 17' ἔκδοση.
2. Τοῦ ἰδίου, **Ὁ Γέρον Χατζη-Γεώργης**, β' ἔκδοση τοῦ 1986.
3. Τοῦ ἰδίου, **Ἀγιορεῖται Πατέρες καί ἀγιορείτικα**, β' ἔκδοση τοῦ 1993.
4. Δημ. Ν. Ἀντωνίου, **Ἐπισκεψίς εἰς τόν Γέροντα Παῖσιον τήν 2αν Μαΐου 1990**, στήν ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 13ης Ἰουλίου 1990.
5. Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Θεοδωροπούλου, **Ἐποθῆκες Ζωῆς**, 1991.
6. Ἰ. Θ. Καρακασίδη, **Ἐμπειρίες ἑνός γιατροῦ στό Ἅγιον Ὄρος**, στό περ. «Πρωτάτον», τ. 42, Ἰουλ.-Αὔγ. 1993, σελ. 121-124.
7. Γεωργίου Κρασανάκη, **Διδαχές τοῦ Γέροντα Παϊσίου**, στό περ. «Πρωτάτον», τ. 21, Ἰαν.-Φεβρ. 1990, σελ. 21-23.
8. Πρεσβ. Διονυσίου Τάτση, **Ἐμπειρίες Ὁρθόδοξης Πνευματικότητας**, 1991.
9. Τοῦ ἰδίου, κριτική τοῦ βιβλίου «Ἀγιορεῖται Πατέρες καί ἀγιορείτικα», στήν ἐφημ. «Ὁρθόδοξος Τύπος» τῆς 12ης Νοεμ. 1993.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΚΕΦ. Α' ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ	7
α'. Ένας Άσκητής	7
β'. Φῶς μέσ στή σκιά	9
γ'. Ἡ γλυκύτητα τῶν λόγων του	10
δ'. Αἶσθημα κρυφῆς ζήλιας	11
ε'. Μᾶς ἔδωσε πνευματικά φτερά	12
στ'. Θεολόγος τῆς ἐμπειρίας	13
ζ'. Γόνιμη καί ἡ μή συνάντηση	14
ΚΕΦ. Β' ΔΙΔΑΧΕΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ ...	16
α'. Περὶ ἀγάπης	17
β'. Ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος	19
γ'. Τό παράδειγμα τῶν Ἀγίων	21
δ'. Περὶ προσευχῆς	23
ε'. Περὶ λογισμῶν	26
στ'. Περὶ ὑπακοῆς καί ὑπομονῆς	30
ζ'. Ἀσκησις καί πνευματικὴ ζωὴ	31
η'. Οἱ σύγχρονοι χριστιανοί	39
θ'. Περὶ δοκιμασιῶν	45
ι'. Διάφορα	47
ια'. Συζήτηση περὶ παιδων ἀγωγῆς	52
ΚΕΦ. Γ' ΓΙΑ ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ .	55

ΚΕΦ. Δ' ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΠΑΪΣΙΟΥ .. 63

ΚΕΦ. Ε' ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ 66

α'. Γιά τή διάσπαση τοῦ «ἀτόμου» 66

β'. Μιά πρόβλεψη 66

γ'. Γιά τήν ἀμφίεση τῶν κληρικῶν 67

δ'. Μεταξύ οὐρανοῦ καί γῆς 67

ε'. Περὶ νηστείας 70

στ'. Ἀπό μιά ἐπίσκεψη 71

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ 73

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 75

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Επιμετοσύνη Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Ελληνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «ΜΕΛΙΣΣΑ»

ΑΣΠΡΟΒΑΛΤΑ (0397) 23313, FAX 24415

ΑΛΛΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

1. Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΜΑΡΤΥΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΕΚ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1979, σελ. 48.
2. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΣΤΟΜΙΟΥ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1980, σελ. 48.
3. Η ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ ΠΟΤΑΜΩΝΙΟΥ, 1983, σελ. 8.
4. ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗ ΠΟΤΑΜΩΝΙΟΥ, 1983, σελ. 52.
5. ΤΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1983, σελ. 114.
6. ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1987, σελ. 96.
7. ΑΘΩΝΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ, τρίτη έκδοση 1989, σελ. 112.
8. ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΣΕ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ, 1990, σελ. 128.
9. ΤΟ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, δεύτερη έκδοση συμπληρωμένη 1990, σελ. 72.
10. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, 1991, σελ. 112.
11. ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΒΟΡΕΙΟ ΕΠΙΣΚΟΠΕΙΟΝ, 1993, σελ. 62.
12. ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΑΡΧΙΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ, 1993, σελ. 240.
13. ΑΝΑΙΜΑΚΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ, 1993, σελ. 112.

δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

55712

KON